

VESNA

MAKSIM
GASPARI

Tiskano s tremi barvami
v Delniški tiskarni, d. d. v Ljubljani

Državna licejska knjižnica
Ljubljana

WESJANA

ILUSTRIRANA KULTURNA IN MODNA REVISTA
IZDAJA KONSORCIJ VESENE

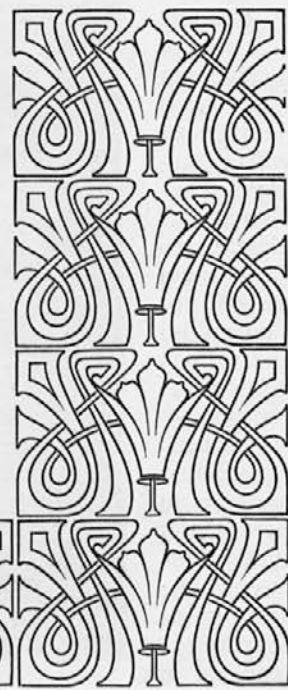
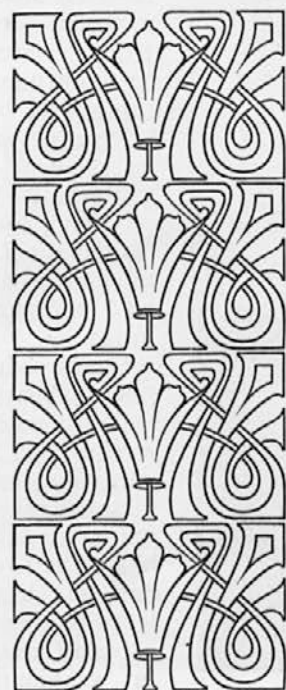
V LJUBLJANI

Manom Petra,
našega prvega
kralja. Osvobodil
je skoro ves
narod in zgradil
mu silno državo.

Njegov duh
bodi med nami,
da zvršimo še
ono, kar je pre-
ostalo od živ-

Ijenjske naloge
Petra Mrkonjića,
dalekovidnega
junaka s plam-
tečim srcem
in jekleno voljo.
Z njegovim
duhom v srcu
osvobodimo
tudi brate,
ki nas še kličejo

DR. IVAN TAVČAR · SEDEMDESET LET!

«Ali res že?» se sprašujemo mi mlajši, oni «mlajši», ki pogledavamo v zrcalu na lastna siva vlakna ob sencih in v bradi s tolažilno lažjo, da so to le prezgodnje posledice živčnih depresij izza vojnih let. Mi «mlajši», ki se nam visokošolci začenjajo zdeti naenkrat mnogo bolj nedorastli, nego so bili tedaj, ko smo še sami študirali. Kako se času muči! Čut mu noče ostati vstric; zaostaja za njim in postoji pri onem, kar je bilo «zadnjič, pred dvajsetimi leti». To mu hoče biti prava sedanost, nova sedanost pa se mu od leta do leta bolj dozdeva nezrelost, namesto da bi v njej zrl današnjo cvetočo mladost.

Z dvajsetimi, petindvajsetimi se mi je zdel mož sedemdesetih častitljiv starešina. Enako pač zre danes na Ivana Tavčarja ona generacija, ki je kakih štirideset let za njim. Nam pa, ki smo ga, četudi sami še otroci ali skoro otroci, že poznali, ko je začela vzhajati zvezda njegove pisateljske in politične slave, ostal je današnji jubilar še vedno oni nekoliko starejši — a nikakor ne stari — vrstnik, ki je s svojo hudomušno dovtipnostjo, s svojim simpatičnim, polnim baritonskim glasom in s svojim odkritim, lepim licem očaraval kot javen govornik in kot zaseben družabnik vsakogar. Da, Tavčar je bil in je tudi danes še pristen charmeur, ki vsakomur budi željo, pridobiti si ga za prijatelja ali smeti biti vsaj dobrodošel mu znanec.

Vsa slovenska javnost in tudi ostala jugoslovanska piše v teh dneh o dr. Ivanu Tavčarju, našteva njegova literarna dela, opisuje politični razmah njegovega življenja in ga slavi kot odličnega pravnika. Javno delo Tavčarjevo je danes last naroda in v njem ostane živ, dokler bo na tej grudi živel naš rod. Ostal bo najmarkantnejša slovenska osebnost svoje dobe in v perspektivi časovne odmaknjenosti se bo skoro gotovo opazilo podvojeno, da je bil ta mož ena

najjasnejših prikazni med onimi redkimi, ki jih smemo za to dobo navajati kot reprezentante Slovenstva.

Ob sedemdesetletnici dr. Ivana Tavčarja se «Vesna» pridružuje njegovim številnim gratulantom. Druge častitke so namerjene zvečine na Tavčarjevo javno delo.

Lahko bi rekli, da narod častita samemu sebi na plodovih, ki mu jih je obrodila dr. Tavčarjeva umstvenost.

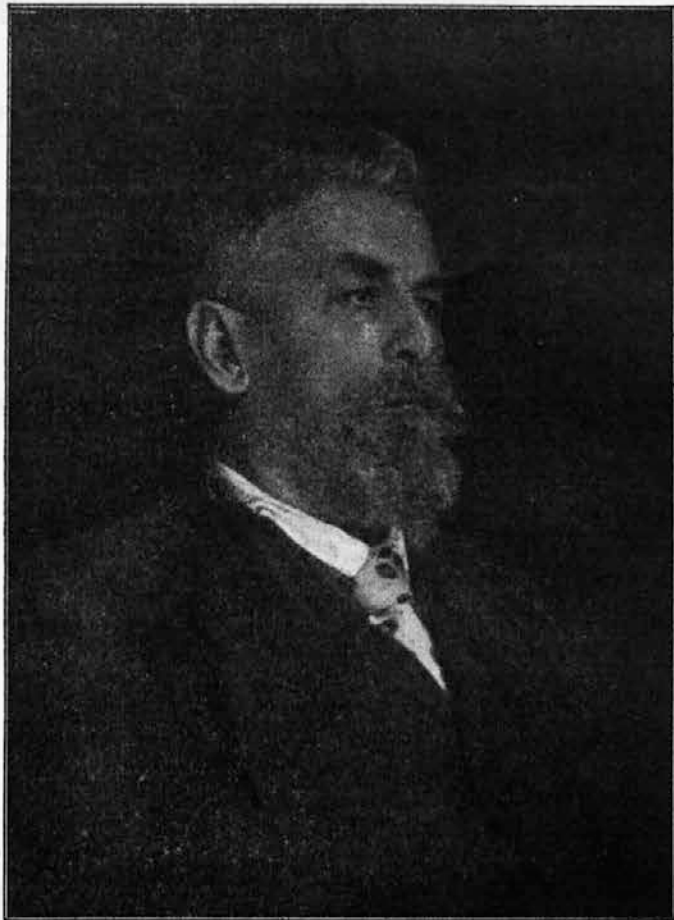
Mi pa nočemo pozabiti na slavljenca samega, ki teh svojih sedemdeset let ne motri kakor nekak olimpijec, nego kot čuteč in trpeč zemljan.

Malo je izvrstnih mož, katerih biografija bi nam pripovedovala, da so živeli srečno. Če premisli dr. Ivan Tavčar sedemdesetletij svojega žitja, bo pač našel to in ono trpko epizodo, ta in ona silna razburjenja in videl bo, kako se podi mimo njegovega notranjega pogleda brezkončna jata grdih senc, in ti fantomi so odsev velikih in malih, vsakdanjih in posebnih njegovih skrbi izza dneva njegovega rojstva. Toda vse to je sojeno vsakomur in ga spremlja do zadnjega diha. Če pa dr. Ivan Tavčar danes na svojem Tuskulu ob žuboreči Sori, na Visokem v zeleni Poljanski dolini, pregleda svoje dosedanje življenje brez takih spominov, sme priznati, da se je rodil pod srečno zvezdo. V svoji

soprogi je našel blago družico, polno razumevanja in jasnobne temperamenta. Iz te harmonične zveze vznikel je petglaven rod. Moloh svetovne vojne je v ta rod posegel z grozečo roko: Trije sinovi so morali pod orožje.

A vrnil so se naposled vsi trije iz inferna neokrnjeni, čeprav sta bila dva nevarno ranjena — v Karpatih in ob Piavi, kjer življenje tedaj ni bilo vredno počenega groša.

Danes obdajajo jubilarja pod domačo streho čili in zdravi vsi oni, ki so njegovemu srcu najbližji. Dr. Tavčar sme hvaležno skloniti osivelo glavo in vzklikniti: «Živel sem teh

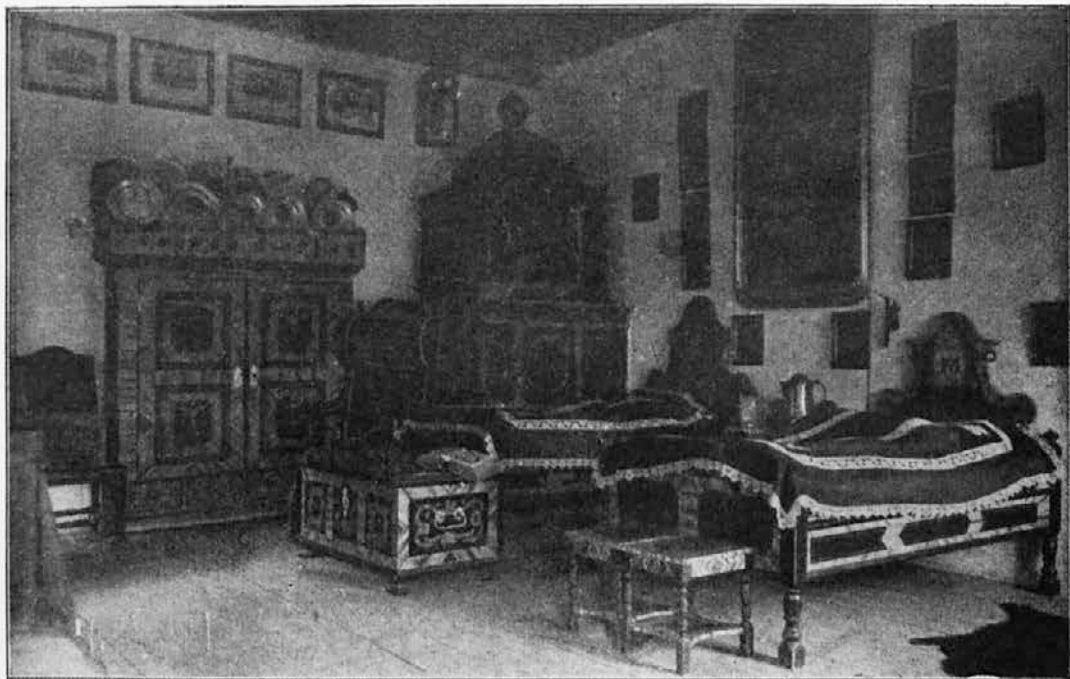
Visoko v Poljanski dolini

sedemdeset let mirne vesti; delaven in pošten; in užil sem dokaj sreče. Hvala Ti, Stvarnik, na toliki milosti».

Na tem mu najbolj častitamo! M. Z.

K našim slikam pač ni treba dosti opicov. Vsakogar pa bo zanimalo Visoko, ki je navdahnilo dr. Ivana Tavčarja do mojstrskega romana «Visoška kronika». Dolga ozka cesta se vije ob Sori, počenši za Škofjo Loko, notri v Poljansko dolino. Dolina je skoro ves čas precej ozka, obdana od gozdnatega hribovja in je zato celo ob letošnji dolgi suši ostala čudovito zelena. Krasen zrak je tukaj in blažen mir te objema. V starih časih pač ni moglo biti posebno varno, hoditi tamkaj samcat sam in opasan z «mačko» polno tolarjev. Visoko leži še danes osamljeno; vas Poljane je nekoliko naprej, a se je ne vidi, ker se dolina vije. Posestvo leži sredi zelene trate, blizu za hišo hiti Sora nizdol in čez Soro vodi od ceste onkraj vode lesen, s streho pokrit most do Tavčarjevih. Hiša izgleda kakor lepa dekanija. To ni čudno; saj to je bil lovski gradič brižinskih škofov in «duhovne posode» one dobe so se znale ob vsej tedanji pietistiki prav svetno in ropotavo

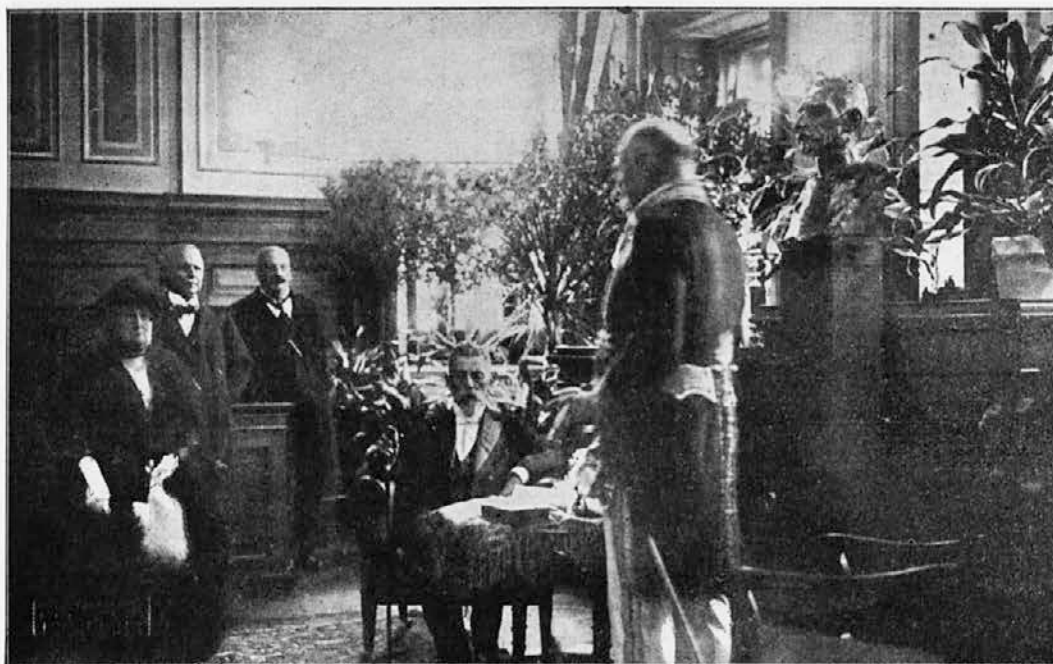
Starinska spalnica na Visokem — Postelji nosita letnico 1774

zabavati. Bogve, koliko bokalov je v tej hiši steklo po duhovskih in posvetnih grlih doli, in kdor je izpil «ex» zvrhan vrč, ta je bil junak omizja. V onih časih je bilo množinsko pitje eden največjih moških in celo ženskih ponosov. Današnji alkoholizem je proti temu le estetična čajanka. — Kesneje je pripadalo Visoko 200 let eni in isti rodbini Kalanovih, ki igrajo odločilno vlogo tudi v «Visoški kroniki». Zadnji lastnik pred Tavčarjevimi je bil Hafner.

Dr. Tavčar na Visokem

Nagovor kr. namestnika ministra Hribarja pri izročitvi reda Sv. Save dr. Tavčarju

Osmošolec

Studiosus iuris

Gospod koncipient

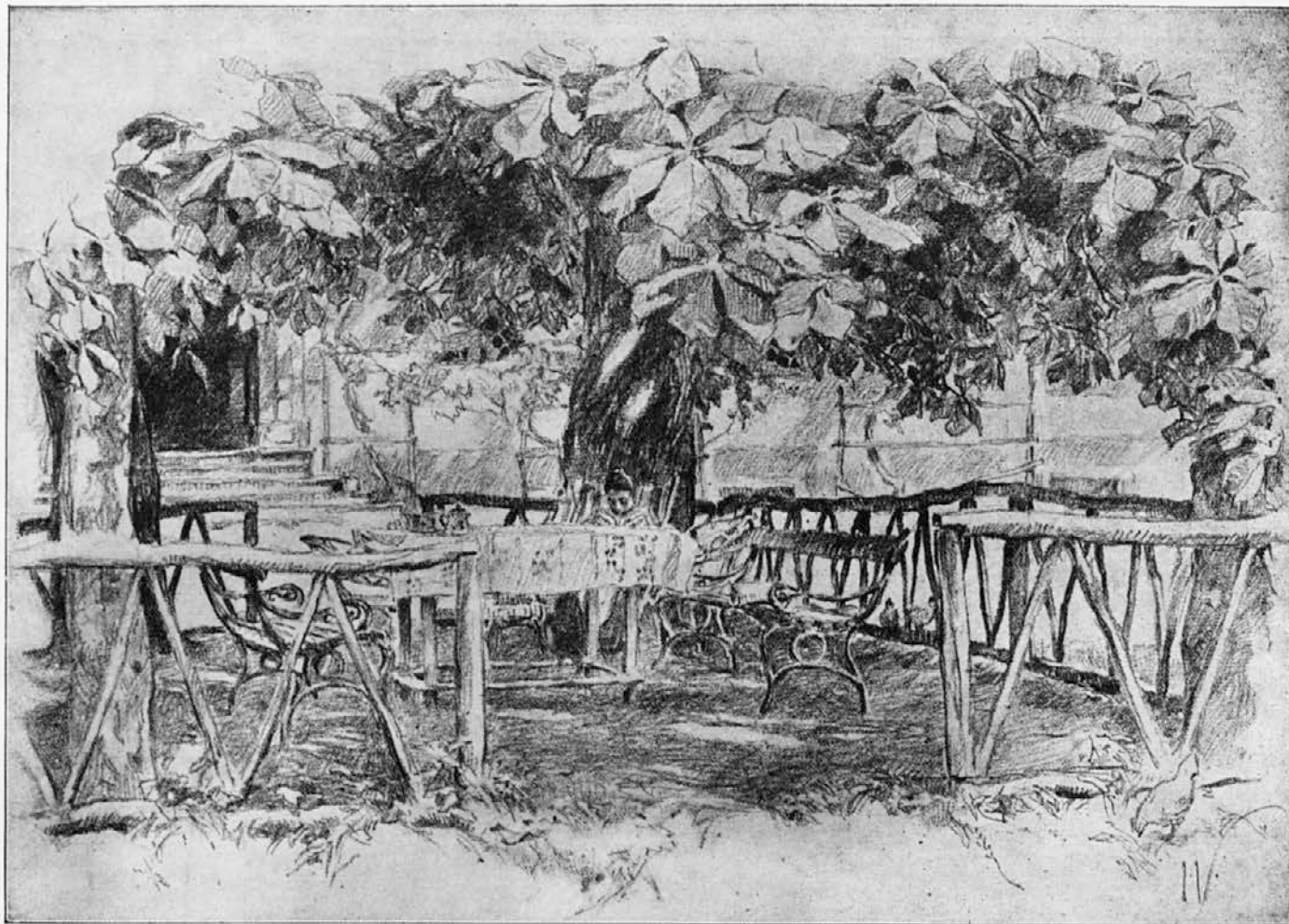
Emil Leon

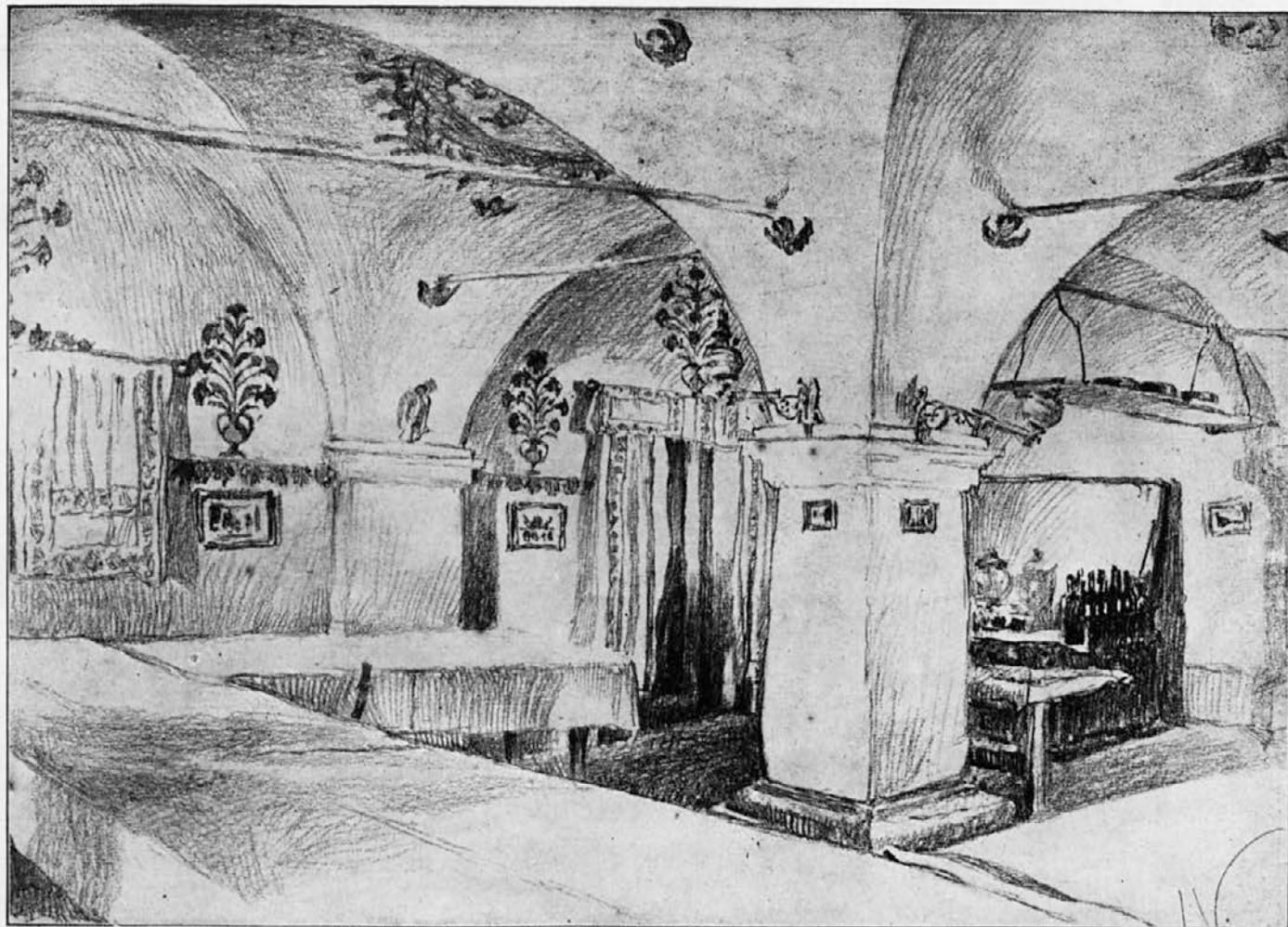
Gospod župan

Dr. Tavčar se ni nikdar pehal za vnanjimi častmi. Mor-da ravno zato so se mu častna mesta takorekoč samaposebi vrivala. Bil je deželni poslanec in odbornik, državni poslanec, ljubljanski župan in doletelo ga je v zadnjih časih, da je kot član narodnega predstavnštva zazrl tudi našo novo slovansko prestolico Beograd. In čudno naključje. Dr. Tavčarjeva soproga je bila v Beogradu, ko so kronali Petra Karadjordjeviča za srbskega kralja. Dr. Tavčar pa je stopil na sveta in s krvjo junakov obrizgana beogradska tla, ko je bila uresničena največja utopija vsakega narodnega Slovenca: ko je isti Peter Karadjordjevič bil postal tudi kralj slovenski. In doktorja Tavčarja, ki je ostal skromen napram osebnim slavljenjem, je naposled doletelo tudi zadoščenje, da ga je naš kralj odlikoval z visokim redom. Če pravimo «zadoščenje», menimo to tako, da je bil ta red podeljen vsemu zavednemu Slovenstvu. Onemu Slovenstvu, ki je pod avstrijskim režimom moralo stati ob strani, osumljeno in zaničevano, a ki je s svojim narodnim čutenjem in kulturnim ter narodnim delom omogočilo, da smo se vzdržali kot narod dotlej, dokler ni prišla zlata svoboda in dokler ni vedno manjša četa, ki je branila trdnjavo našega naroda, mogla odstopiti od skoro že brezupnega boja za naš obstanek.

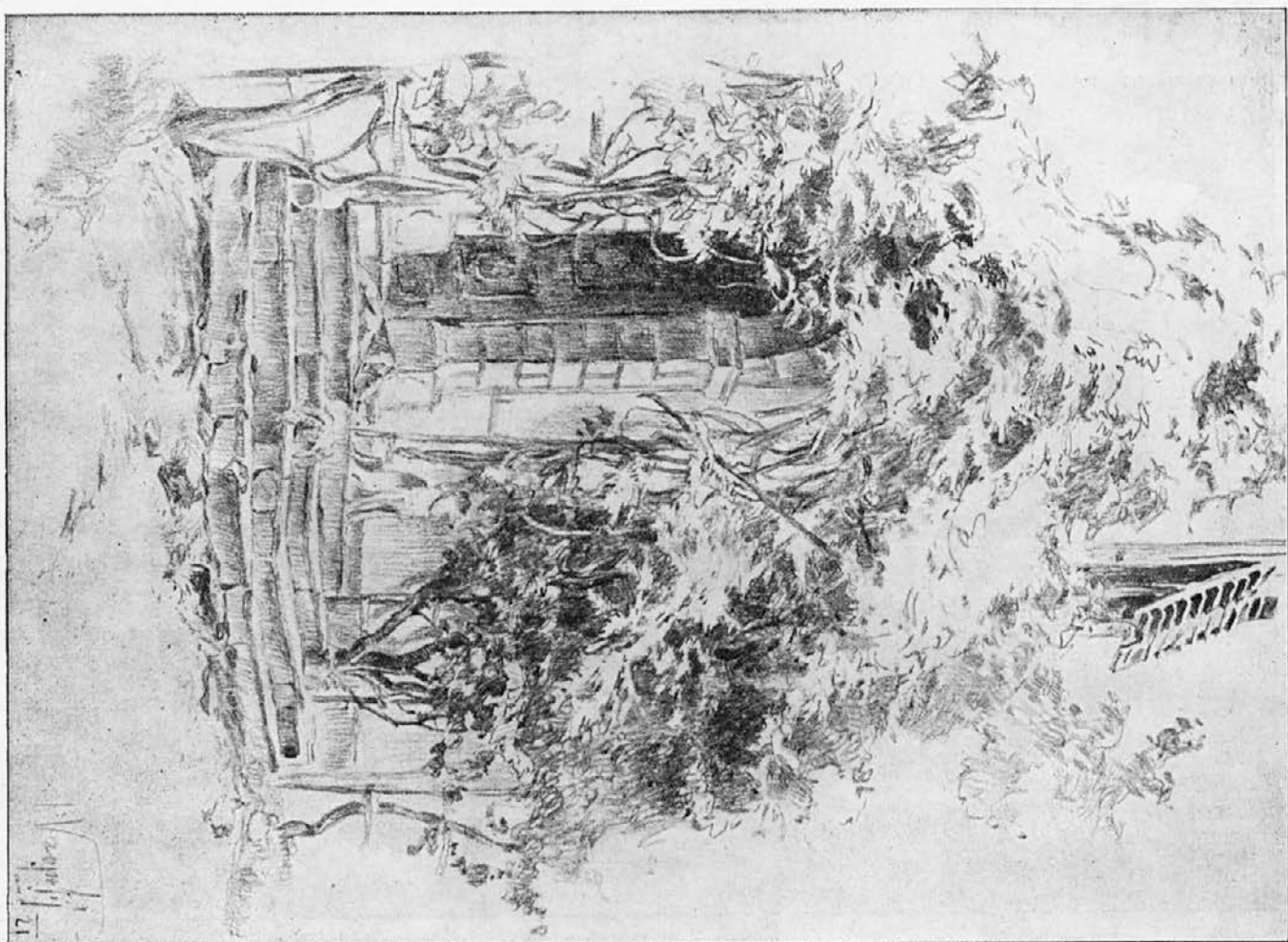

Kostanji na Visokem pred hišo, kjer dr. Tavčar rad poseđa z rodbino in gosti. — (Po risbi Ivana Vavpotiča.)

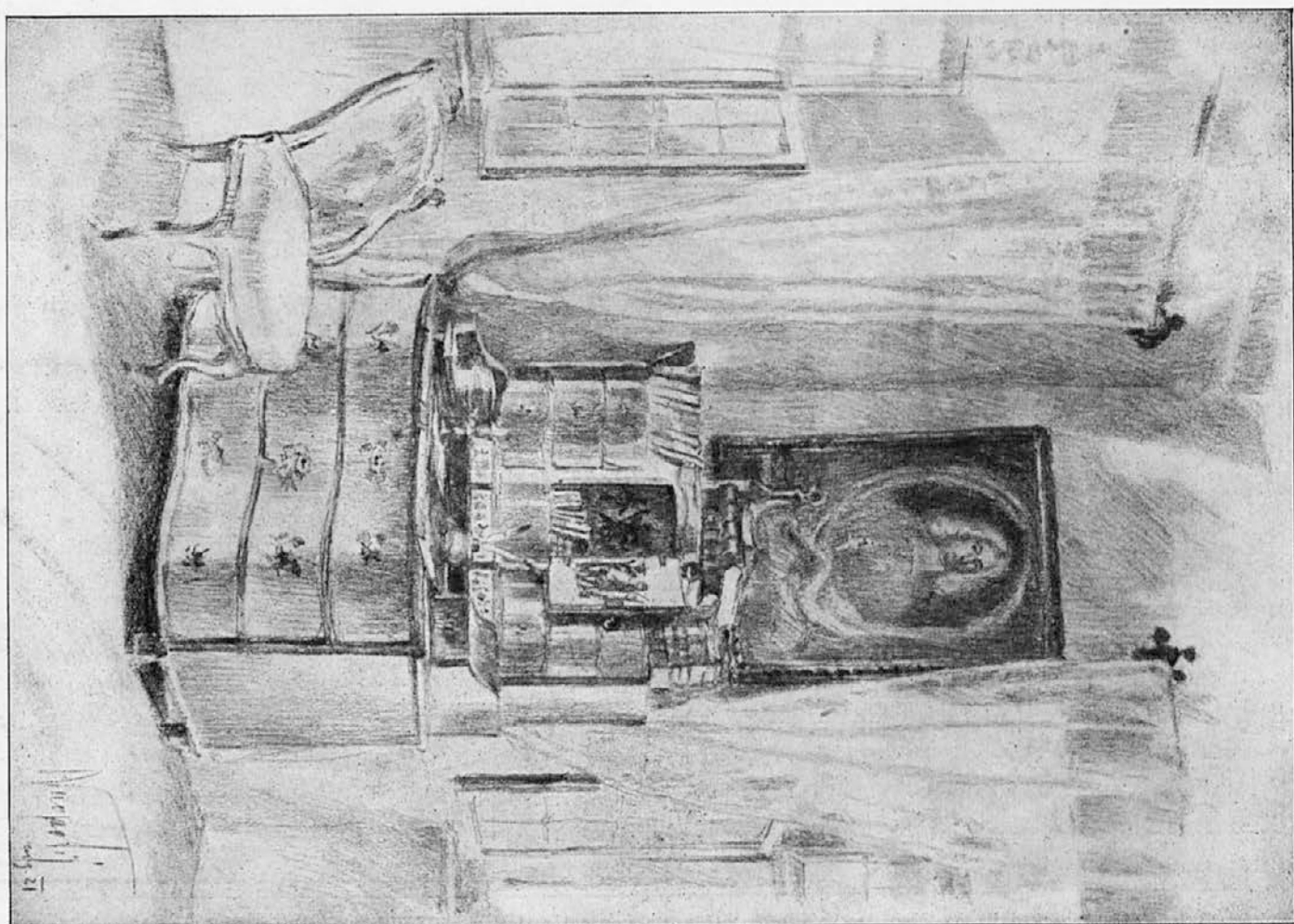

Stara jedilnica (refektorij) na Visokem, z mavčnimi pobarvanimi reliefi po zidovih. — (Po risbi Ivana Vavpotiča.)

Hišna vrata na Visokem. — (Po risbi Ivana Vavpotiča.)

Dr. Tavčarjeva starodavna pisalna miza na Visokem. — (Po risbi Ivana Vavpotiča.)

MODNO POROČILO

M. Š.

Izgublja se poletje in ž njim tudi vsa roznata prozorna lepota ženskih oblačil. Važna vprašanja stavljamo jesenski modi. Koliko skrbi že povzročajo sama krila, katera pa so tudi v resnici estetsko važna zadeva. So ljudje, ki pričakujejo, drugi zopet se bojijo, da so časi kratko- in ozkokrilih punčk minili. Pač so, a le deloma. Krila za večer in za družbo bodo široka do 10 metrov, seveda le iz tenkih pajčevinastih tkanin. Tudi ob bokih bodo krila razširjena, bodisi z obročki, nabranki ali draperijami. Životi so gladki, nekoliko podaljšani čez pas. Sicer pa prinesemo večerne toalete prihodnjič, ker je za sedaj pomembnejša toplejša poulična obleka, kostum in plašč.

Trenotno je en vogue več ali manj težka celotna volnena obleka, katero še vedno krasi svilena ali volnena vezenina, dalje našitki (Tresse), usnjeni, svileni ali volneni. Tudi rese, dolge in težke, bodo čudovito lep okras. Kot najnovejše pa se kažejo aplikacije iz sukna in finega usnja, kateremu je sploh dodeljena pomembna uloga. Uporablja se ga ne samo za najrazličnejše okraske, temveč tudi

čezdalje bolj za elegantne male klobučke. Najinteresantneje pa so usnjene površne jope, mehke kakor sukno, od najdiskretnejše do najživejše barve.

Zanimive so tudi ogrinjače. Velika ruta s resami, kakor so jo nosile naše matere, je ob gotovih prilikah zelo elegantna. Tudi šal, širok in kosmat, bojast, dvakrat krog života ovit ter z resami na koncu, nam govori o španjolkah. Kêp iz jednega kosa iz trikoja, svile ali sukna brez rokavov, krog vratu nabran, učinkuje še vedno kar najelegantneje.

Velevažna pa bode izbira barv, kvalitete in oblike jesenskega plašča, ki bode pač moral služiti v najrazličnejše namene. Dežni plašč n. pr. naj bi bil iz impregniranega gabardina. Zelo elegantni bodo plašči iz kosmatih volnenih blagov. Kljub temu pa ostanejo še vedno zelo priljubljeni plašči gladke kakovosti in bogatih vezenin.

To jesensko premišljanje o modi nas pa ne sme odvracati od svile in lahnih poletnih oblek, dokler nam bode solnce sijalo toplo.

Ná noben način pa ne pozablajmo na najvažnejše, to je da so tudi poulična krila širše in daljše oblike, seveda ne v toliki meri, kakor večerna.

Velja pa to za vsa krila, bodisi za posamezna, bodisi za celotne obleke ali kostume. Tudi proti vratu in zapestju se nam jesenska oblačila podaljšujejo. Pri trditi se pa mora temu, da bodo manjši izrezi, ozir. ovratniki in dolgi rokavi, in to v kar najrazličnejših oblikah, najboljše učinkovali, posebno kadar se bodo pričeli pojavljati hladni jesenski dnevi. — Klobuk: usnje, lahka svila, baržun, klobučevina je njegovo gradivo.

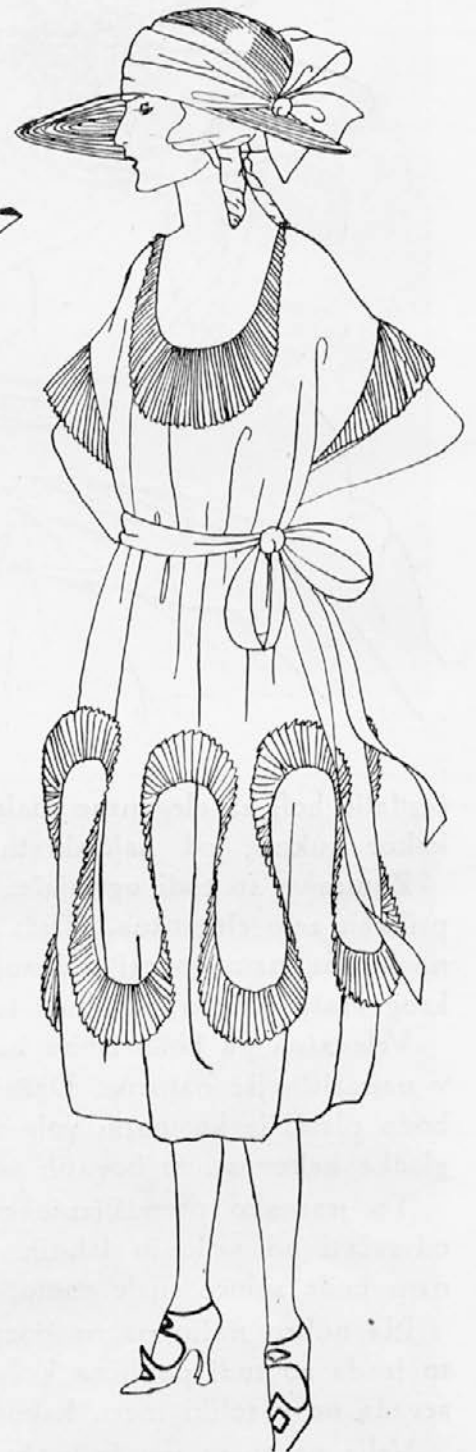
Bela taft-svila, vezena posneta po narodnih ornamentih

1

Citronasto rumen kitajski krep (crêpe de Chine). Kokarde iz istega blaga z belimi visečimi pentljami v sredini

2

Stehličast batist svetlo modre barve, figurirani položeni volani. Pentlje na klobuku iz enakega batista

3

Volнено blago drap barve, našitki (Tresse) svileni, nekoliko temnejši

4

Kitajska svila naravne barve s črno svileno vezenino

5

Tanko sukno vinsko rdeče barve. Obrobki iz črne debele svile

6

7
Bluza iz belega platna z belo vezenino

8
Bluza iz blede rožnate pongis svile

9
Svilena toaleta
za izredne priložnosti, prstene barve
(terakota), okrašena z antično-rožnimi
(altrosa) svilenimi vrtnicami

9

10
Črtasto krilo temno in blede vijoličastih
črt. Jopica iz usnja divjačine oranžno
rumene barve. Tančica na glavi blede
vijoličasta

10

Tanko volнено blago rumenkasto rjavo. Vezenina poljubne barve

11

Taft-svila črne ali poljubne barve

12

Sukno, belo ali srebrno sivo, z vezenino orijentalских barv

13

Bakreno rumen metuljčasti taft (taft papillon). Nabranki (ruche) iz istobarvne tančice

14

15

16

15

Temno modra obleka za do-
rasle dečke

16

Oblečica za male deklice iz
križastega in jednobarvnega
blaga. — (Vporabijo se lahko
ostanki ali staro blago)

17

Bela mornar. dekličja oblečica

18

Bela mornarska obleka za
dečke

17

18

DEČVE

Vzorec poleg naslikani „dečvi“ dale so naše žanjice in grabljice, ki oživljajo za časa košnje in žetve domača polja in travnike. Ošpetelj je posnet po pristnem starem ošpetlju z dolgimi, širokimi rokavi, ki so pa skrajšani nad komolec. Okrog vrata je dečvin ošpetelj globokeje izrezan. Predpasnik je bel in ima dolge pentlje. Prav ljubka je naglavna ruta, nazaj (na „mušico“) zavezana. Da si pa zasenči dečva obraz pred vročim solncem, si zaveže ruto „na lento“, kakor jo zavezujeta žena in dekle našega oratarja.

XIX. UMETNOSTNA RAZSTAVA V JAKOPIČEVEM PAVILJONU

Ko sem bil od več strani nagovarjan, naj napišem malo črtico o XIX. umetnostni razstavi v Ljubljani, predstavljal sem si stvar dokaj enostavneje. O lahkoti me je deloma prepričevalo tudi dejstvo, da piše zadnje čase o umetnosti že vsakdo, če pozna umetnost tudi le iz razgovora kavarniškega omizja. Ko sem se lotil dela, napisati o tej razstavi stvaren članek, sem pa takoj naletel na težavo, ta kaos, ki ga imam pred seboj, nekoliko pravično oddeliti in nepotrebno izločiti iz svoje razprave.

Kakor vse zadnje razstave v Jakopičevem paviljonu, imela je tudi XIX. umetnostna razstava veliki pogršek, da je bila preobilna po številu, a samo po številu. Mirno bi bili lahko odstranili nad polovico razstavljenih izdelkov in razstava bi le pridobila. Tudi aranžma bi bil ugodnejši. Kdo je bil umetniška jury, in kako je poslovala? Vtis razstave je bil nemiren. Nametano je bilo vse vprek: oljnate slike, radirbe, akvareli, oljnate slike, risbe, oljnate slike. — Obiskovalcu se je zdelo, da je pri starinarju (tudi stare skrinje ni manjkalo). Poltina, ki se je razprostirala po vseh prostorih, je spravila to razstavo še v posebno kritično domnevanje, namreč: Da imajo razstavljalci kaj prikriti, ko si ne upajo na svetli dan.

Glede kvalitete razstavljenih del bi menil, da ni smatrati vsakega onečedenega popirja, ali na drug način skvarjenega materijala že za umotvor in primerne za umetnostno razstavo. Uverjen sem, da bi tudi občinstvo razna dela iz te razstave lahko pogrešalo. Ne domišljajte si, da spada vsak skromen poskus na polju upodabljačo umetnosti, ki bi komaj zadostoval za kako spominsko knjigo, že tudi v javno umetnostno razstavo, in da ga mora občinstvo občudovati, če noče biti „zastalo“ in „nekulturno“.

Vsekakor nas ta razstava uči, kako daleč se je pri nas že razmahnilo umetniško samoprecenjevanje in nekritičnost napram samemu sebi.

Fran Kralj se poslužuje razun plastičnih oblik tudi še pisanih komentarjev.*) Tu nahajam pri umetniku neko nesoglasje. Morda čuti umetnik sam, da s plastičnimi oblikami, ki so mu na razpolago, ni izrazil tega, kar mu veleva čut. Ali pa smatra svoje umotvore za tako globoko filozofične, da so navadnemu smrtniku absolutno neumljivi. Tudi v tem slučaju nimamo opraviti z umotvori, temveč s filozofiranjem v gipsu. Da umetnik lahko izrazi vsa duševna čustva v plastičnih formah, nam je najboljši dokaz pokojni Rodin, ki ni rabil pismenih razlag. Vzemimo v pretres plastiko Franja Kralja: „Umetnik“ je bodeča luščina, a jedro? Brez jedra je tudi več drugih njegovih plastičnih del: samo vnanja luščina, včasih zavita v futuristične forme, a brez duše. In zato potrebujejo te stvari komentarja. Te vrste umetnost nas zanima le kot kurioziteteta (pri nas malo zakasnela); to so skonstruirani fantastični rebusi, fabuliranje z že zapuščenimi oblikami, ki so bile v zapadni Evropi v modi nekako l. 1908—14. Vojska je naredila tej umetnosti neslaven konec.

Ako primerjamo vso plastiko Fr. Kralja, poslužujočega se vseh mogočih, plastičnih in neplastičnih sredstev (komentarjev), nam ne pove toliko, kakor Tine Kos v svoji plaketi „Putifarka“. Tu je popolnoma izražen čut zapeljivke in njene žrtve; kako se ga oklepa, mu prilizuje, Jožef poveša glavo, on ve, da je izgubljen, ker ima pred seboj ne samo zapeljivko, temveč gospodujočo ženo Putifar-

jevo. Pa vendar ostane trden. Kako enostavno lapidarno je povedal in podal umetnik čustva dveh človeških bitij; podal nam jih je brez filozofiranja, le s silo plastike. Tudi v nekaterih drugih delih je Tine Kos tako dovršen; n. pr. pri „Zanjici“ in „Pravljici“. Pri Matiji Gubcu se naslanja očitno preveč na Meštoviča.

Vse drugače Ivan Zajc. On ostaja zbog vsemu svojemu naporu, da bi nas pozanimal v svojih kipih, hladno.

Ivan Napotnik: Materinstvo
Skulptura iz lesa — (Kupila „Narodna galerija“)

Tu imamo tragični slučaj umetnika, ki se je podal na trnjevo pot umetnosti in obetal nam v studijskih letih izredno mnogo (njegov „Satir s kačo“). Zapusti akademijo ter začne samostojno ustvarjati; napravi spomenik Prešerna. Spoznanje svoje neizvretosti napoti ga v Italijo, da si tam s studijami klasičnih vzorcev izpopolni svoje stvarjanje. Nastane vojska; našega umetnika internirajo tam nekje v Sardíniji, kjer prestane neizmerne duševne muke. Vrne se v domovino duševno potrta, daje nam kot reminiscenco svojega bivanja v Italiji klasično konvencionalno plastiko, hladno, izmučeno, ki nas vzlic silnim umetniškimi naporom ne more prepričati.

Ivan Napotnik je bolj impulziven, obvladuje formo, četudi rad pretirava; najboljši je vsekakor njegov mali leseni kip „Pri toaleti“.

Kot slikar je Fran Kralj diletant, četudi se poslužuje v svojih proizvodih skoro izključno le futurističnih oblik. Njegova poslikana platna ne dodajajo naši umetnosti nič bistvenega. So le igračkanka z dekorativnimi sredstvi.

Drugačen je kot grafik, četudi ne vedno izviren. „Kralj Matjaž“ prihaja od umetnosti Hrvata Račkoga. Vendar pa bi neradi pogrešali nekatere njegovih risb; tu je v svojem elementu, čeprav je včasih tudi tukaj samo dekorativen, skoro bi rekel prazen. „Da je skrit za vsakim grmom zajec, menda nihče ne bo verjel, in da je v vsaki liniji toliko in toliko duše, še manj.“ Nad polovico svojih del bi si bil lahko pridržal doma, ker vsak počrtan papir občinstva vendar ne more zanimati.

Tone Kralj predstavil se nam je v svojih radiranih kompozicijah kot izreden talent. Povedal bi nam pravzaprav več, ako bi bil razstavil manj svojih del, a samo najboljša. V svojem radiranem ciklu „Studije za cerkev v D.“ kaže se nam gotovo najmočnejega. Tu nam prinaša dramo v dovršeni koncepciji, polni življenja. V luneti (oljnata slika) „Križani“ je dokaj bolj prazen; svojim figuram ni znal vdihniti tistega življenja, kakor v istovetni radiranki.

Ciklus „Življenje“, radiranke, ni tako enoten; tu in tam je prisiljen ter stoji tudi precej pod tujimi vplivom. O njegovih slikah ne bom govoril; nastale so preveč pod tujimi izgledi. Tukaj soditi bi bilo preuranjeno.

G. A. Kosov „Portret dame“ je poln življenja, dasi v risbi nekako hladen; vendar so se posrečili

detajli, v kojih nam zna sugerirati razpoloženje duše. Kot slikar je kolorist, ki vé kaj hoče; zato se poslužuje le tistih sredstev, ki jih obvladuje; pri njem sta hotenje in uspeh enotna. Nasprotno pri Franu Tratniku.* Tu zija med hotenjem in dejstvom vrzel; velikopotezne geste, a rezultat skromen. Podoben je igralcu, ki si pomaga s kričanjem in z gestikulacijo, da premoti občinstvo. Kot umetnik ostane na pol potu; podaja nam po večini le fragmente, s katerimi naj si vsak pomaga, kakor ve in zna. Ako pa hoče iti nekoliko dalje, zmanjka mu moči do obvladovanja predmeta, kakor n. pr. pri „Pianissimu“. Tu je umetnik hotel predočiti gosli svirajočo deklico.

S to zarisano roko ne bo deklica spravila nikakega pianissima iz strun, kvečjemu kako cviljenje. Ta roka z lokom je trda, brez čuta, in ta roka naj igra pianissimo? Oglejmo si še „Slepo“ in „Mater z otrokom“.

Otrok je lutka, kateri je pritrjena roka tik za ušesom. In ako Tratnikove duše bivajo samo v gnusno deformiranih telesih, kakor ga ima „Slepa“, slobodno jim. Operirati z „dušo“ in temo in drugimi takimi sredstvi je laže nego delati z jasnimi, nehibnimi formami.

Iv. Vavpotičevi portreti so bili razstavljeni nesrečno. Dva sta visela v taki temi, da se je zgubila, posebno pri portretu dame, vsa finesa nežnih tonov, kateri bi v

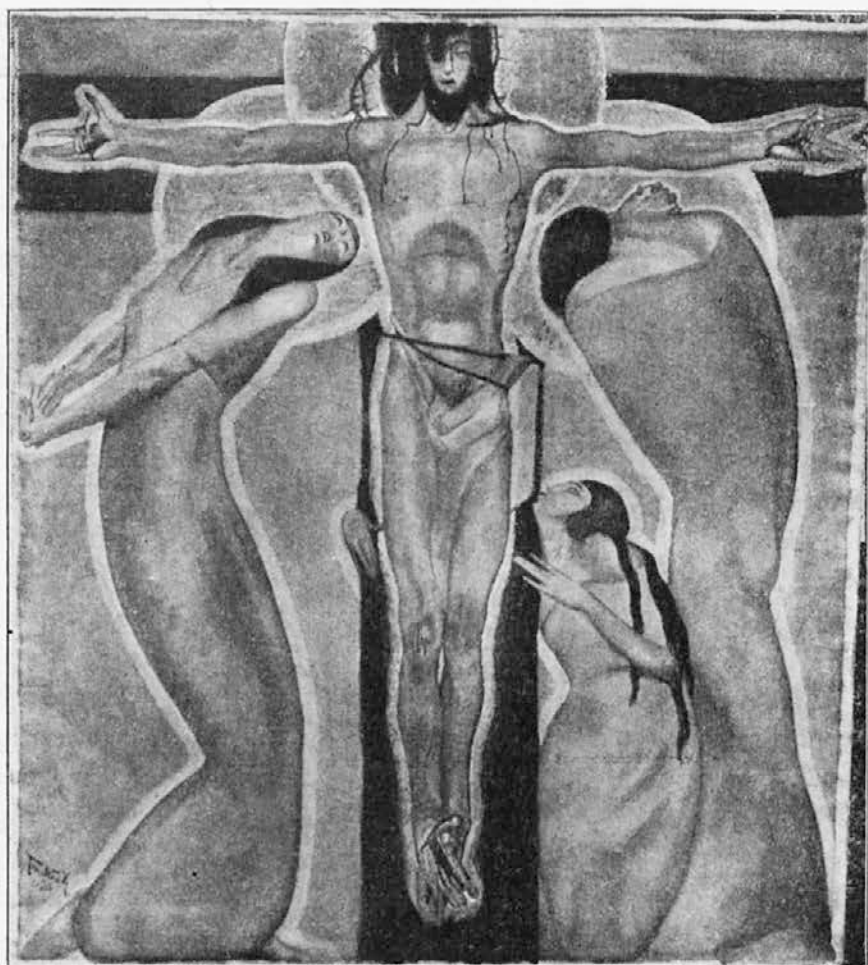
polni luči učinkovali in dali portretu tisto mehko in ubranost, ki se je umetniku posebno dobro posrečila. Radi teme pa so postali nekateri detajli vsiljivi. Pač pa tudi tema ni mogla zabrisati finega, mehkega izraza okrog usten. Vdahnil je umetnik temu portretu več duše, nego more ves ekspresionistični aparat Kraljev, ki je zgolj literaren, ali pa iskana poza Tratnikova. V tem portretu Vavpotič dokazuje

Fran Kralj: Umetnik*
(Mavec)

Fran Kralj: Starci*

Tone Kralj: Golgota

Ivan Vavpotič: Damski portret

G. A. Kos: Damski portret

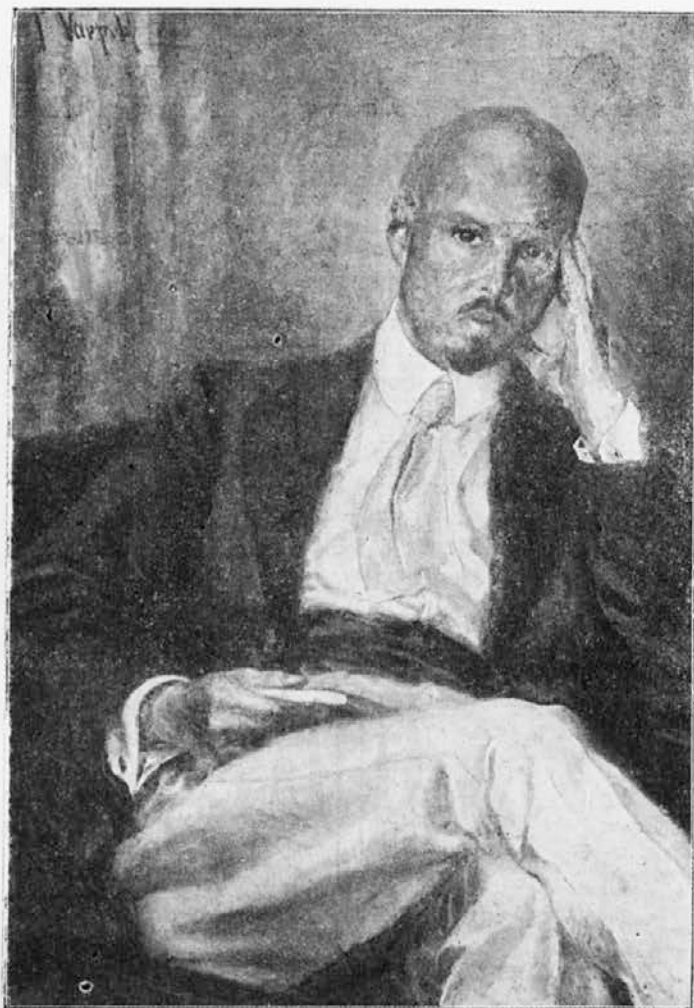

tudi, kako daleč lahko umetnik dovrši svoj umotvor, ne da bi se umetniška vrednost ubila na detajlih.

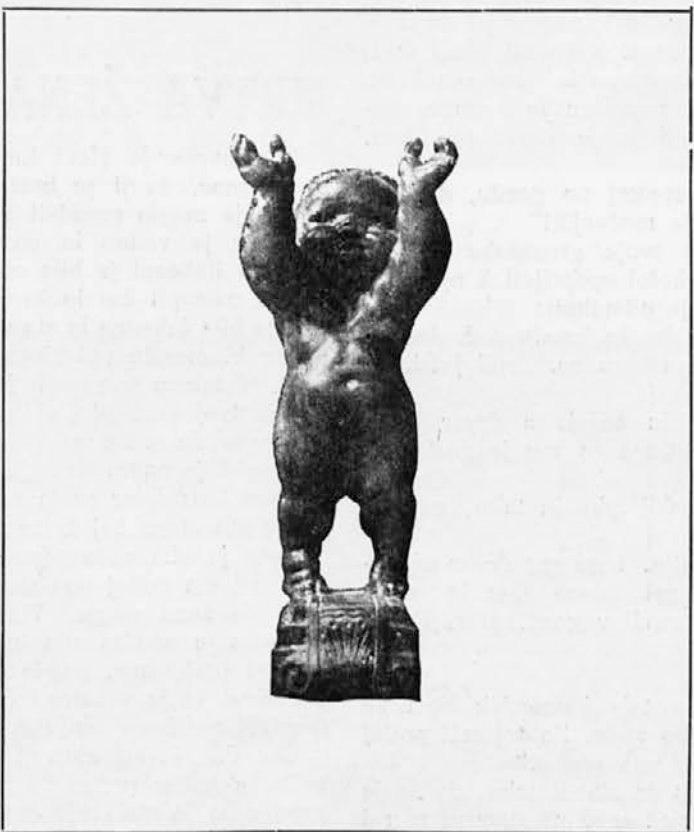
V vsej razstavi ni bilo roke, ki bi bila z enakim čutom risana, kakor leva roka na omenjenem portretu. Tudi Tratnik je slikal roko skoro v enaki poziciji na nekem portretu dame, ali kaka razlika! Tratnikova je trda, pri Vavpotičevi se čuti, rekel bi, vibriranje živcev. Na portretu moti le ozadje, ki je preveč usiljivo. Drug portret, v pleinairu, je kot slika izborna pogodena, le zeleni detajli zgoraj motijo enotni vtis. Zakaj je visela ta slika med akvareli?

Ko bi bil zastopan Saša Santel na tej razstavi le s svojo radirbo „Motiv iz Rovinja“, v kateri družji vse vrline dobrega risarja in akvafortista in še s portretoma, bi zadostovalo. Da je razstavil vse polno risb, lesorezov in dr., temu krivo je mogoče dejstvo, da so tudi drugi, na pr. brata Kralja, razstavili vse mogoče stvari. Da izgubi razstava s tem svoj umetniški in vzgojevalni značaj, je jasno. Postane bolj merkantilna priredba.

Mihael Kambič je najboljši v svoji sliki „Motiv iz Ljubljane“, ki je pa zašla tudi v nesrečno tmo; zato je bila črna, višnjevi toni otemneli ter snovstveni, posebno v ozadju. Tako je izgubila slika svojo zračno globino. V studiji „Kontrast“ je Kambič nekako nenaraven, trd v barvah; tudi ni stvari vdahnil neprisiljenega življenja, vse je nekako skonstruirano. Maksim Gaspari ni razstavil svojih najboljših del, posebno ne iz Koroške izza časa plebiscita. Od razstavljenih bi opozoril na en „Koroški motiv“ (po katalogu števil. 3).

Ivan Vavpotič: Pisatelj dr. Kraigher

Ivan Napotnik: Putto

Peter Zmitek, neobčutljiv za zelene tone, je ostal zvest svojemu sladkemu rožnatemu karmínu, kateri se razliva čez vsa njegova dela. Včasih ni vsiljiv. Slika z damo in otrokom na vrtu napravlja pa vendar že v risbi in pojmovanju komičen vtis. Neumljivo je, zakaj je razstavil po raznih kotih še svoje manjše in manjvredne sličice. Kar se tiče videnja barv, mora Zmitek vsekakor imeti optično napako v očeh. Fran Klemenčičeva „Kranjica“ je z malimi potezami skicirana studija, kjer je imel umetnik gotovo samo namen, si nekaj s čopičem zabeležiti. Želeti bi bilo, da Klemenčič pokaže zopet dovršenejša dela, ako že razstavlja.

Končno naj spregovorim še nekaj besedij o naših umetnostnih razstavah vsplošnem. Na programu ima ali je imel g. R. Jakopič menda v prvi vrsti namen, umetnost popularizirati, ali nekako socializirati, to je spraviti zanimanje za umetnost v najširše plasti občinstva, — gotovo plemenit namen. V zadnjem času je opažati, da so se razvile iz kulturnih prireditev nekake kupčijske. Ne bi imel nič proti temu, ker umetnik mora tudi živeti in v časih oderuštva to ni lahko.

Ali ne bi kazalo v take namene prirejati posebne razstave, katerih glavni smoter bi bil le, umetnikom pomagati do kupčije? Razuntih bi se pa prirejale tudi zgolj umetniške, elitne razstave, kjer naj bi poslovala stroga jury, in kjer bi se razstavljala res le izbrana umetniška dela. Ne skrivajte se vedno za krinko umetnosti in kulture, kedar so odločali drugi razlogi.

Matej Sternem.

*) Fr. Kralj razlaga svoja dela takole: „Umetnik: Vodoravne linije so njegove stopnje, vrhna masa višek, preko katerega kljub duševni zmožnosti (glava normalna) radi slabosti telesa (telo samo v obrisih) ne seže (obdaja glavo)“ — „Starci: Sprstena telesa padajo v poslednjih žarkih (oči) življenja (žarki)“ — Posnetku te slike smo dali širinski format ker si nismo bili na jasnem, kaj naj bo zgoraj, kaj spodaj. V kolektivni razstavi bratov Kraljev, ki je sedaj na Miklošičevi cesti, visi ta slika v višinskem smislu, t. j. da stoji daljša stran navpično, in sicer tako, da je ono spodaj, kar je na naši reprodukciji na desni strani. Ogledovalec naj torej list obrne za 90 stopinj. — Fotografije Tratnikovih slik so bile tako slabe, da jih uredništvo ni hotelo dati klisirat. Tudi g. Tratnik je vložil protest proti reproduciranju.

~~~~~ IVAN ALBREHT: ~~~~~

ROMARSKA

Romal romar je na goro,
da bi videl čuda božja,
da bi delal tam pokoro,
zoper zlo dobil orožja.

Barba, Cilka, Reza, Meta,
vse svetnice so na gori,
vsaka romarju v pokori
je po svoje razodeta.

Gleda, moli, občuduje
in ne ve, kako bi res,
kakor čaka, kakor snuje,
vedno bliže je nebes.

Toda zdaj — priroma ena,
ki ne mara drugih vmes,
in moža odvede žena,
brez odveze in čudes.

RAD BI ŠEL

Rad bi šel na božjo pot,
ali Peter je visoko
in Marija daleč strani,
jaz pa letos kakor lani
sem in bom ves poln zmot.

Pa je blizu Katarina,
v bele čipke je odeta,
za ljubezen — odpuščanje,
za denar natoči — vina.

TIHO GRE ČAS

Tiho gre čas
mimo nas. —

Beseda,
od srca do srca rečena,
reseda ognjena
je včasi;
iz dneva v noč gori
in od mraka do noči
kliče solze v oči,
zove v dušo bolest,
nosi v srcu prelest —

Vse le beseda,
ki izzveni,
kakor sen.

Ž njo pa
tiho gre čas
mimo nas.

IVAN ALBREHT:

(IZ ZBIRKE „KOROTANSKI LISTI“)

O DRVARJU IN GÖRNEM MOŽU

Drvar, ki je bil sila dober človek in je zlasti tudi vedno lepo pazil na žalik-žene,* je napravljaval drva v gozdu, ko je nenadoma prihrumel k njemu gōrni mož. Orjak je bil višji nego najvišje drevo in strašno oduren in obsežen. Z mahom je bil poraščen in s smolo pokapan ter polno suhljadi in listja je viselo po njem. Tak je nahrulil drvarja:

„Ti, ki mi zmiraj delaš nepokoj po gozdu, daj no, da se enkrat poskusiva, kdo je močnejši!“

Pri tem je že razprostiral svoje grozanske šapaste roke proti gozdarju in se je hotel spoprijeti z njim, da bi se metala. Toda drvar se je odmaknil:

„Danes nikar! Saj vidiš, da bo že kmalu noč. Jaz pa delam ves dan in sem že preveč truden. Pridi jutri, pa se lahko pomeriva!“

Gōrni mož je res odjenjal in odšel, a drvar jo je tudi urno odkuril domov. Spotoma se mu je pridružila žalik-žena in ga je poučila:

„Nič se ga ne boj! Kar narēdi tako in tako, pa živi duši ne povej, kako.“

Kaj mu je naročila še nadalje, tega res drvar ni povedal nikomur, ampak je legel mirno spat in se je potlej zjutraj lepo spočit odpravil v gozd. Gōrnji mož je prilomastil takoj za njim:

„Ali bo kaj?“

„Bo“, je dejal drvar, samo tale kamenček bom še malce stisnil, da mi da nekoliko vode. Po tej reči potlej sodim, kako sem spal in kako sem spočit.“

Vzel je repo iz žepa in jo je stisnil tako, da se je pocedila voda iz nje. Gōrni mož seve nikakor ni maral glede jakosti zaostajati za drvarjem. Brž je pobral kamen in ga je začel stiskati na vso moč, a vode le ni bilo iz njega. Zato se je prestrašil, popustil kamen in drvarja ter je naglo odkoracal v gozd.

* Zalik-žene = neke vrste vile.

„Ali se ne bova metala“, ga je dražil drvar, toda gōrni mož je bil kljub svoji silni jakosti tako prestrašen, da se mu ni oglasil in ga tudi kasneje ni nadlegoval nikoli več.

MRTVA ŽENA OBIŠČE MOŽA

Na Zavrhu je živel kmet, ki je tako iskreno ljubil svojo ženo, da ji je bral slehernno željo iz oči, predno mu jo je mogla razodeti z besedo. Tudi ona je ljubila moža in je vedno in povsod mislila nanj. Zbog take globoke ljubezni je bila obema neprijetna zavest, da bo enkrat nastopil čas ločitve — smrti. Kadar sta mislila na to, sta bila žalostna in sta vedno zatrjevala drug drugemu, da ne bi marala več živeti posamič, kadar enega odpelje smrt. V takem pogovoru je nekoč omenila žena:

„Na tvoj grob bi šla in bi prejokala tam dan in noč, dokler se še mene ne bi usmilila smrt.“

A mož je zaprosil:

„Veš kaj: kdor preje umrje, se prikaže drugemu, ne da bi mu storil kaj žaleg.“

Žena je bila zadovoljna, pa je ostalo pri dani obljubi.

Z leti sta potlej povsod pozabila na to. Kar se pripeti, da žena umrje. Vlačila sta pozimi hlode z gore. Žena se je spodtaknila in je padla pod konje. Hlod je zadržal preko nje, pa je bila na mestu mrtva. Mož je obupaval in je v žalosti čakal od ure do ure, ko se je domislil nekdanje obljube.

Čez čas je šel zjutraj, ko je bilo še mračno, k rani maši, a ko je prišel do prvega križpota, se je zdrznil. Pred njim je stala njegova lastna žena.

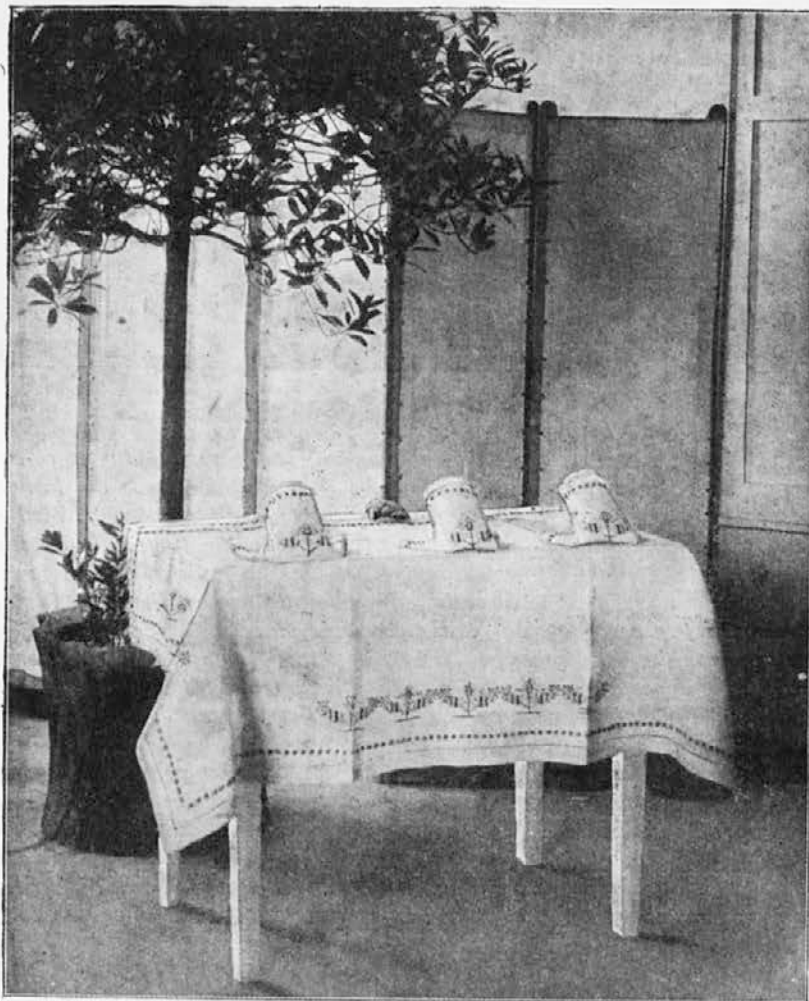
Kaj sta govorila in kako je bilo, tega ni povedal nikomur. Ko je prišel domov, je bil prepaden in bled in je imel čisto steklene oči. Ni jedel, ni pil, ne delal in ne govoril. Samo to je dejal:

„Zdaj vem vse in mi ni treba več živeti.“

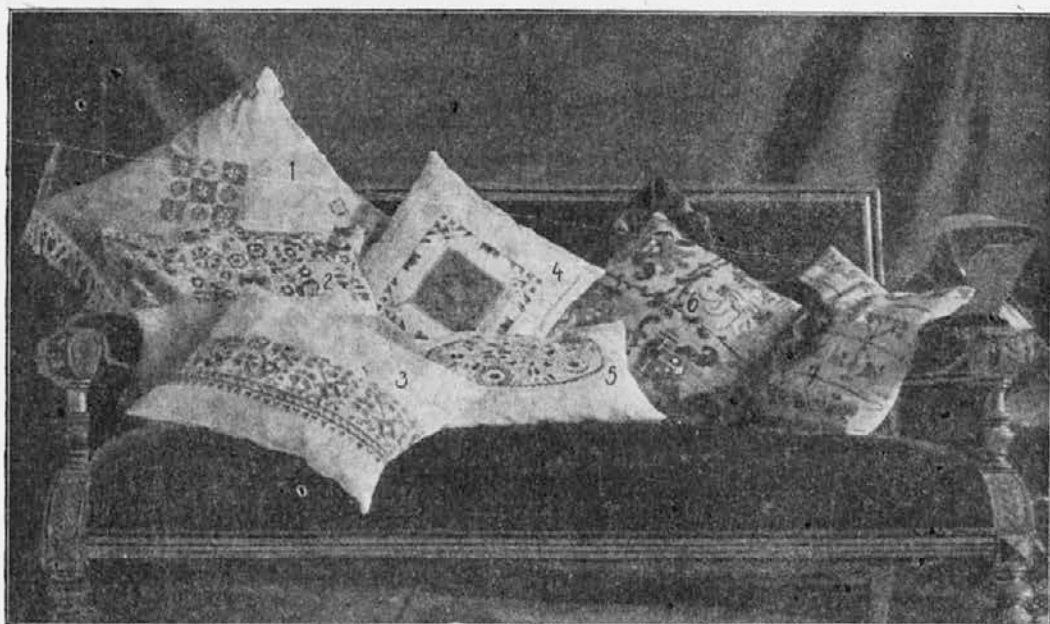
In predno se je zvečerilo, je bil že med rajnimi.

SLOVENSKE NARODNE VEZENINE IN MODA

⟨Glej članek na prihodnji strani⟩

- Št. 1 slovenski motiv
 „ 2 češki “
 „ 3 hrvaški “
 „ 4 slovenski “
 „ 5 bolgarski “
 „ 6 srbski “
 „ 7 slovenski “

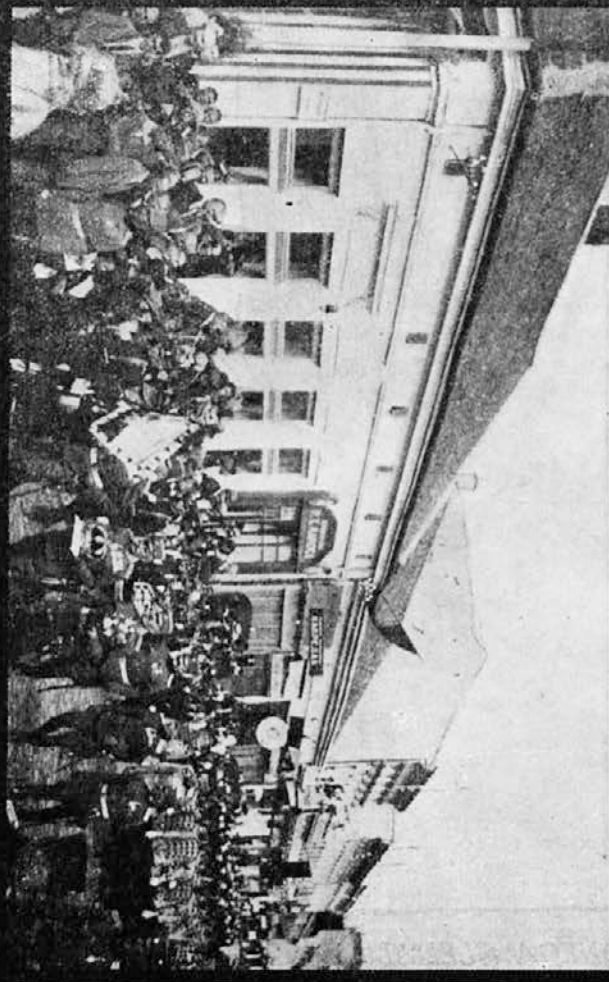
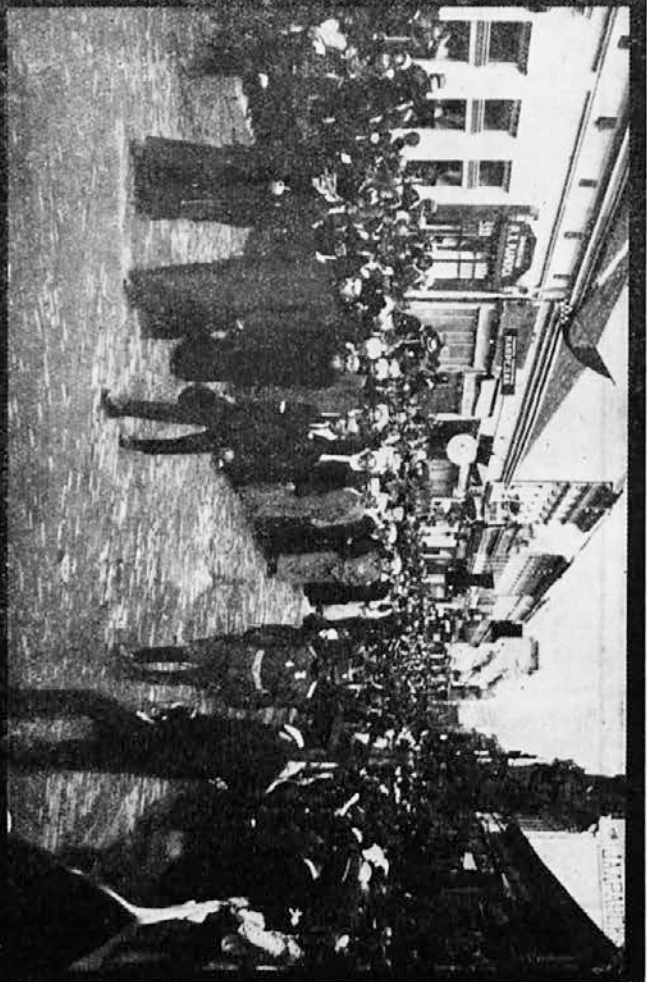
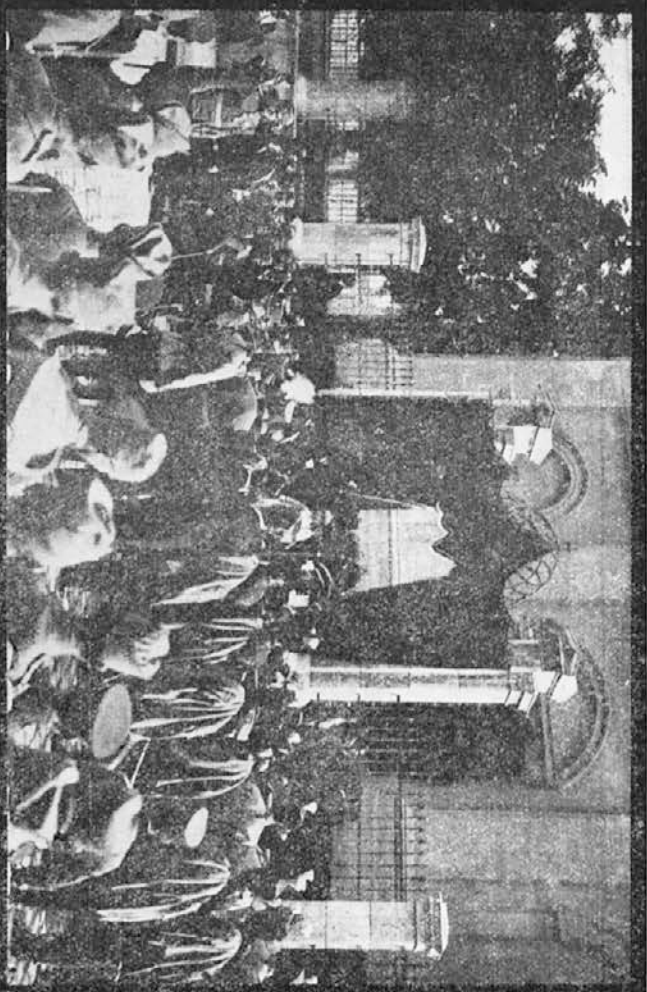

GOSPA DANILOVA, ČLANICA NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

(RISAL IVAN VAVPOTIČ)

S POGREBA NAŠEČGA KRALJA

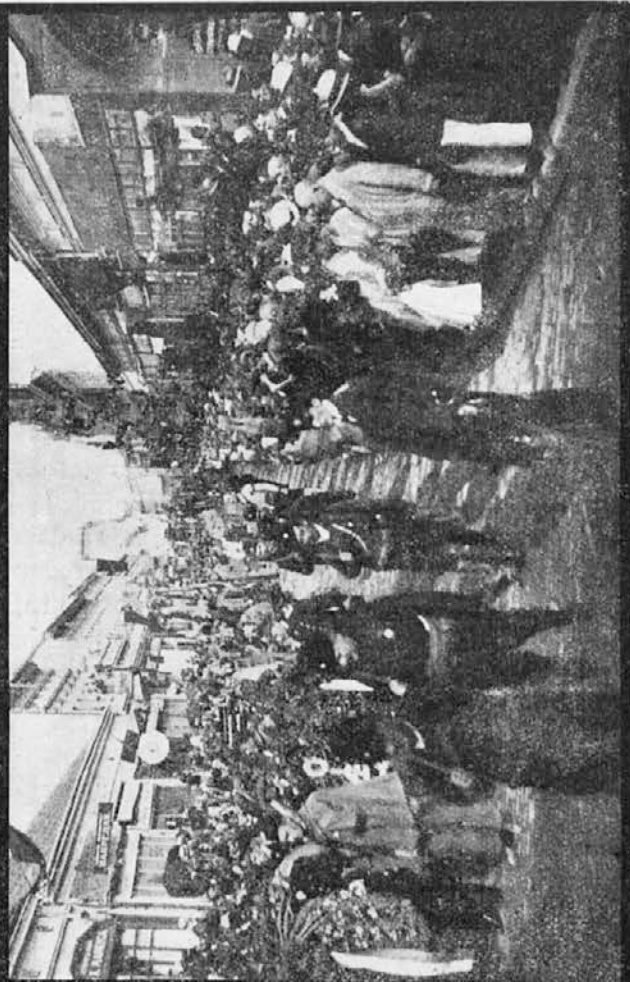
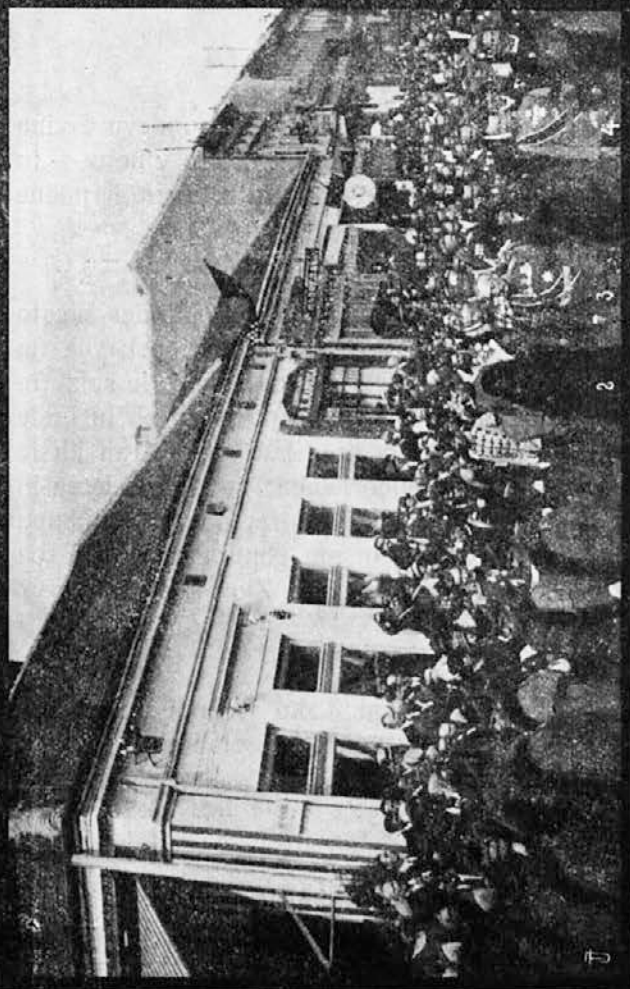
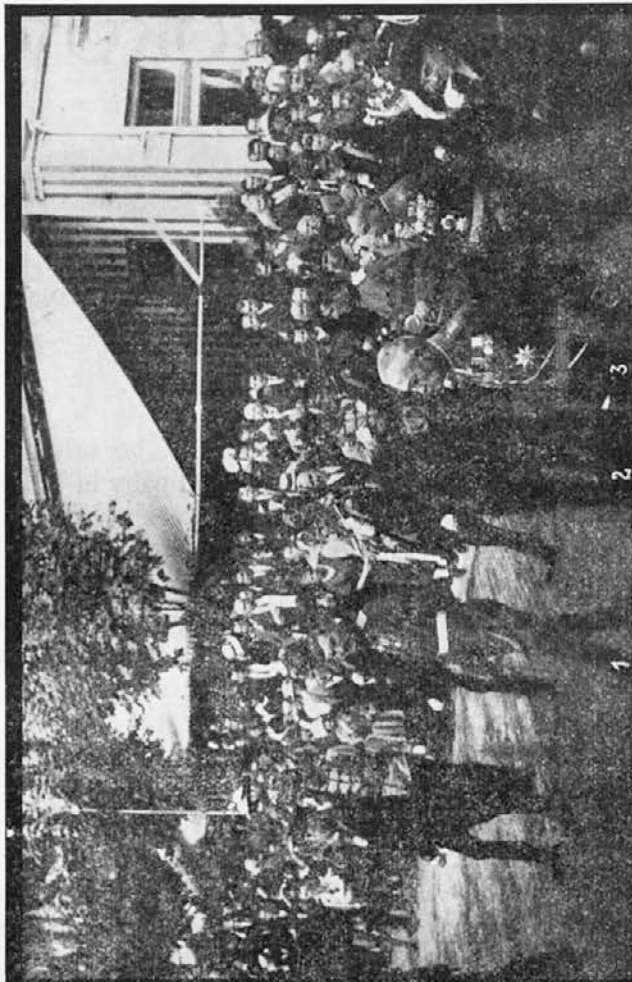
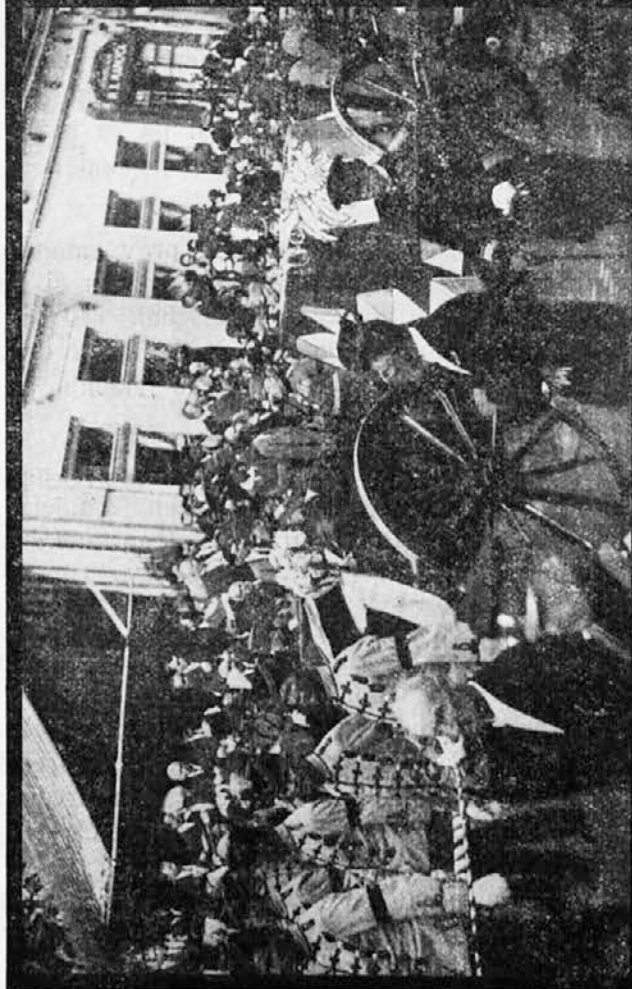

Zgoraj: Patrijarh Dimitrije zapušča pred krsto dvorno cerkev
Spodaj: Pravoslavna duhovščina s patrijarhom v sprevođu

Zgoraj: Duhovščina, spredaj židovska, nato moslimska, evangelijska,
katoliška in pravoslavna
Spodaj: Kraljevska krona in druge kronske insignije

S POGREBA NAŠEGA KRALJA

Zgoraj: Krsto na lafeti peljejo gardisti. Izza krste je videti glavo generala Sturm-jurišiča — Spodaj: Kraljevski dom; 1 princ Djordje, 2 princesa Jelena, 3 princ Pavle

Zgoraj: Kraljevski dom; 1 princ Djordje, 2 princesa Jelena, 3 princ Arsen Spodaj: Komite (četasi) spremljajo krsto

IVAN ALBREHT:

ODLOMKI IZ ŠEMBILJINIH PROROKOVANJ

(Iz zbirke „Korotanski listi“)

Nabrano leta 1915. in kesneje pri starih korotanskih kmetih. Kroži tudi stara knjiga, tiskana v bohoričici, „Švila prerokila“, ki žalibog nima letnice. Jezik je slab, mešanica z nemščino, ljudje hranijo to knjigo kot čarovno knjigo

Kadar pride tisti čas na zemljó, bo vsevprek tako silno hudo, da bi niti kamnu ne voščila, da ga dočaka. Nad čevljem bi se razjokala, če pomislim, da bo moral hoditi po zemlji tiste dni.

*

Taka so znamenja:

Kača železna iz kraja v kraj se bo vila in svojo gorečo glavó na Koroško molíla. Od nje pojde hrup kakor peklenški glas — znamenje strašno za tisti čas. V zračnih višinah bo ptica železna tulíla, ki bo nad zemljo nesrečno krožila in bljuvala ogenj na zavrženi svet. Iz kraja v kraj bodo ljudje govorili med sabo, tri ure pešpoti narazen in več. Iz sleherne bajte prišla bo gospa, hlapec bo več od gospoda, kmeta bo sodil sam kmet in berača berač.

Taka so znamenja tistih dni.

*

Takrat se dvigne v spodnjem kraju kraljič in da znamenje za ves svet. Po zemlji bo gorel bojni kres in vse bo v ognju med seboj. Cesar s cesarjem bo sprt in oblast z oblastjo. Ko bo pšenica zorela, se bo vojna začela, ki bo trajala celih sedem dolgih let.

*

Čudo prečudno gre širom sveta.

Kmet dela na polju, ne dela za svoje; v hlevu živina ni več njegova, — starci so v vojni, otroci so v boju — in križem gredo vsega širnega sveta ljudje. Karkoli počne kdo, vse dela za smrt.

*

V mraku gre žena s polja proti hiši, odkoder mesto pesmi le jok gladnih otrok se še sliši. Mati prižema na suhe prsi otroka, a mesto mleka mu dati more le solze in kri, dokler ž njim vred slednjič v smrt ne zaspi. In hude in hujše gode se reči: Dekleta brez fantov in strah jih je cveta, pa ga prodajo za mrvico kruha; povsod je tema in noč črna in gluha. Mož v dalji umira, a žena v obupu objema doma borov parobek in mu ponuja ljubezen srca in joče, preklinja dan svojega rojstva. Zlo pa le raste brez konca in kraja.

*

Bojni kres gori na vse strani. Tako se godi ljudem, da je vsak moški svoje telesne napake vesel. Kakor žanjica žito — smrt kosi ljudi.

*

In še jih gledam tiste čase.

Ves Rož je s krvjo polit, sestradan in izjeden, pa ne po sovražniku, temveč po lastnih ljudeh. In vse je prav, karkoli je včasih bilo še greh. Od Celovca gre krava proti Beljaku in zlat zvonec nosi za vratom, pa ni človeka, ki bi ga ji vzela, tako je vse pobito in v tla poteptano.

Orel cesarski je ves krvav in oskubljen tako, da nosi edino še eno samo pero. V nič je razbita vojska cesarska, tako da lahko vsa v senci ene lipe stoji.

Taka so znamenja tistih dni.

*

Ko ne bodo zvonovi več zvonili, bo priklopela beda do vrhunca. Davek bo treba dajati od psov in od mačk ter od vsega, karkoli se giblje pri hiši. Ves svet bo v polomu in poln prekucij. Gospod bo zaprosil berača, naj mu posodi suktnjo, da se zakrije. Dvojen denar bo krožil po Koroškem in rajniš bo vreden samo še petindvajset krajcarjev. Ko bo gospodinja vsajala kruh v peč, bo stal financar za njo in ga bo hotel obdavčiti. Tedaj se bo razljutila in zamahnila z loparjem po njem. To bo znamenje! V gnilem morju spi namreč kralj Matjaž s svojo vojsko, ki je je toliko, da bi lahko solnce zakrila. Spi, ker se je uprl Bogu. Ko pa bo dala kmetica znamenje, bo konec Matjaževe pokore. Ta hip mu bo brada tretjič dorasla krog mize in prebudil se bo in bo najmočnejši na svetu. Planil bo s svojo vojsko in bo uredil ves svet tako, da bo ena vera, ena mera, en hlev in en pastir.

*

Vidim še to:

Med sedmerimi kralji se sklepa mir na Sorškem polju na Kranjskem pod lipo, ki ima sedem vrhov. Izmed vseh kraljev najmočnejši pa je kralj Matjaž in njegova beseda obvelja vedno in povsod.

*

Vse je zdaj poravnano in zopet prav, samo ljudi je tako malo, da zažigajo kresove po gorah in si na ta način dajejo znamenja življenja med seboj.

«Bratec, kje si bil, da si še živ?» kličejo drug drugemu in se po prestanih grozotah vesele svidenja.

*

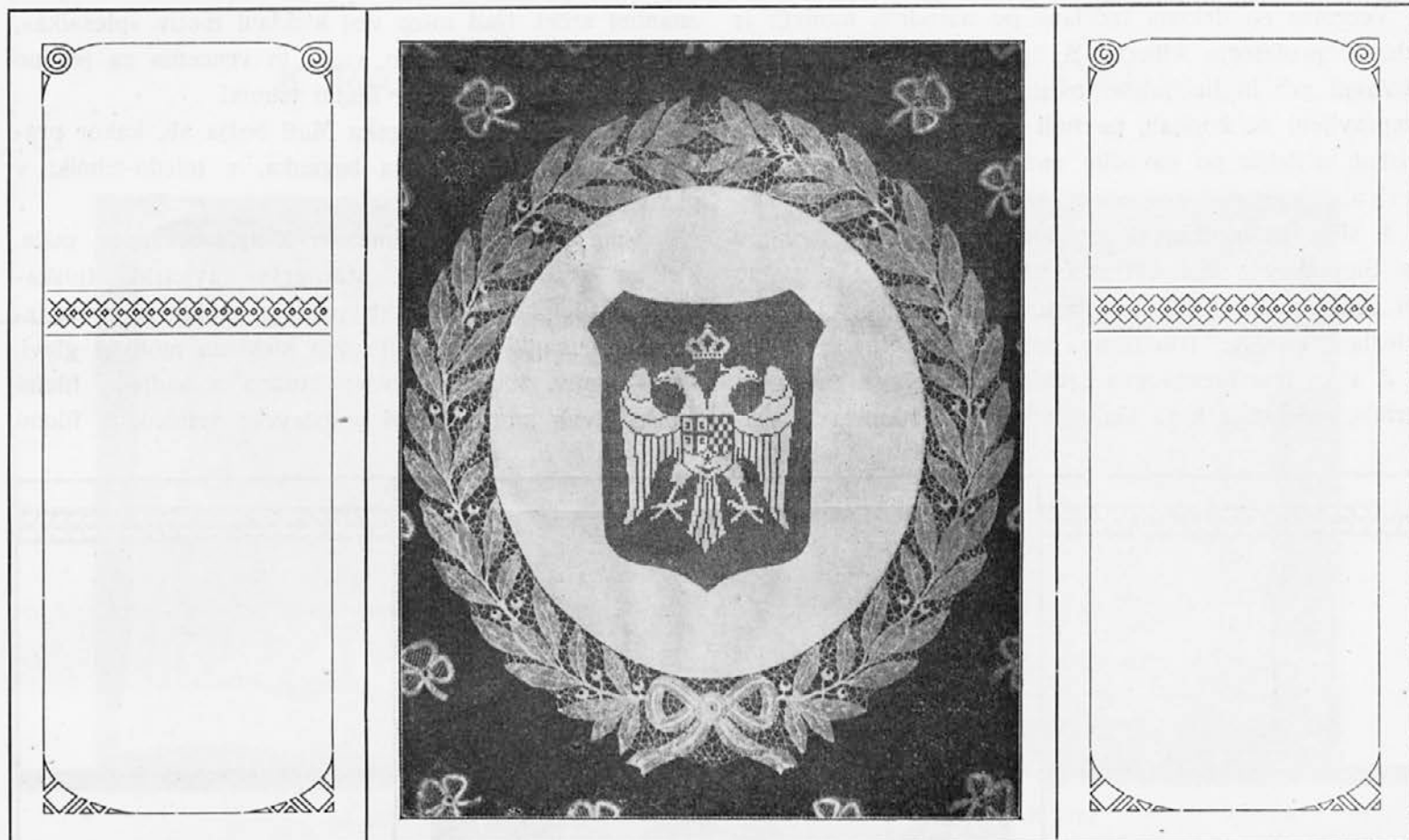
Zdaj je mir in tisti čas, ki je tako lep, da nista Adam in Eva v raju imela lepšega. Ljubezen je objela svet in se je naselila med ljudi. Mati, ki resnično ljubi svojega otroka, mu mora želeti, da bi bil rojen v teh dneh.

*

Take in enake reči je povedala pred davnim, davnim časom sveta Šembilja, ki se ji pravi zavoljo njenih slovečih prerokovanj tudi Švila prerokila, mogočnega kralja postranska hči. V naših dneh so šle njene prerokbe v klas — in marsikdo bi se bil lahko ognil nesreče, ako bi bil zvesto nosil v srcu njene besede. Toda človek je obsojen tako, da pozablja in mora trpeti.

Kar še ni prišlo, se še zgodi; kajti sveta Šembilja čuje nad prerokbami in nad vsem, kar ji je bilo razodetega iz bodočnosti. V Studencu modrosti živi, ki je bil namenjen kralju Salomonu, da ni grešil, — in blagor tistemu, ki bi kdaj srečno prišel do nje.

RAZSTAVA ŽENSKIH ROČNIH DEL NA OSREDNJEM ZAVODU ZA ŽENSKO DOMAČO OBRT V LJUBLJANI

Osrednji zavod za žensko domačo obrt v Ljubljani, Turjaški trg št. 3, je razstavil izdelke svojih učenk v času od 29. junija do 5. julija 1921. Razstava je bila jako dobro obiskana in razstavljeni predmeti so želi splošno priznanje in pohvalo.

Ta za naše ženstvo prekornisti zavod obstoji šele od 1. marca 1920., je državen in goji sledeče tehnike: kleklane in šivane čipke, belo in pisano vezenje, toledo, filet in biserna dela, hoče pa svoje delovanje razširiti še na druge moderne, času primerne tehnike za naše žene in dekleta. Namen zavodu je: slovensko ženo in dekle obvarovati neproduktivnega pohajkovanja, jo duševno dvigniti, vzbuditi ji veselje do lepega in zanimivega ročnega dela in ji omogočiti pošten primeren zaslužek.

Zavod hoče skrbeti za mesta in kraje na deželi, seveda tudi za Ljubljano, in nudi priliko temeljito se naučiti ene ali druge naštetih tehnik, za katere so izborne strokovne učiteljice. Pouk je brezplačen, vse šolske pripomočke, tudi tvorivo, dobijo učenke zastonj, vendar ostanejo izdelki last zavoda, razen vzornih prtičev. Obiskovalke so redne učenke in hospitantke, katere obiskujejo zavod, v kolikor jim čas pripušča. Redne pridne učenke dobivajo od časa do časa tudi

podpore, nekatere vnanje tudi štipendije. Kadar so učenke v tehniki toliko napredovale, da se jim lahko zaupa delo, dobijo tudi delo za dom proti plačilu.

Osrednjemu zavodu za žensko domačo obrt v Ljubljani so podrejene in od njega oskrbovane čipkarske šole v Žireh, na Trati pri Gorenji vasi, v Železnikih, v Kamni gorici, v Horjulu, v Polhovem Gradcu in med šolskimi počitnicami v važnih industrijskih krajih otvorena tečaja: za toledo na Jesenicah na Gorenjskem in za biserna dela v Zagorju ob Savi.

Zavod je začel svoje delovanje s skromnimi sredstvi; prvo pomoč mu je dal tedanji minister trgovine in industrije dr. Albert Kramer in tedanji predsednik deželne vlade za Slovenijo dr. Gregor Žerjav, vsestransko in velikodušno ga je podpiral šef ministrstva trgovine in industrije, oddelka v Ljubljani, ministerjalni svetnik dr. Rudolf Marn. Ti gospodje imajo nevenljive zasluge za ustanovitev Osrednjega zavoda za žensko domačo obrt v Ljubljani.

«Vesna» prinaša nekoliko fotografičnih slik predmetov, ki so bili razstavljeni in bodo še na ogled v zavodovih prostorih in na Velikem semnju ob času kongresa «Saveza ženskih društev» v Ljubljani, to je meseca septembra t. l.

Vezenine so deloma izdelane po narodnih motivih iz zbirke profesorja Alberta Sič'a, kateri je tudi risal državni grb in ljubljanski mestni grb. Drugi izdelki so napravljeni po kopijah, pa tudi po predelanih in lastnih risbah učiteljic po navodilu nadzornika Ivana Vogelnika.

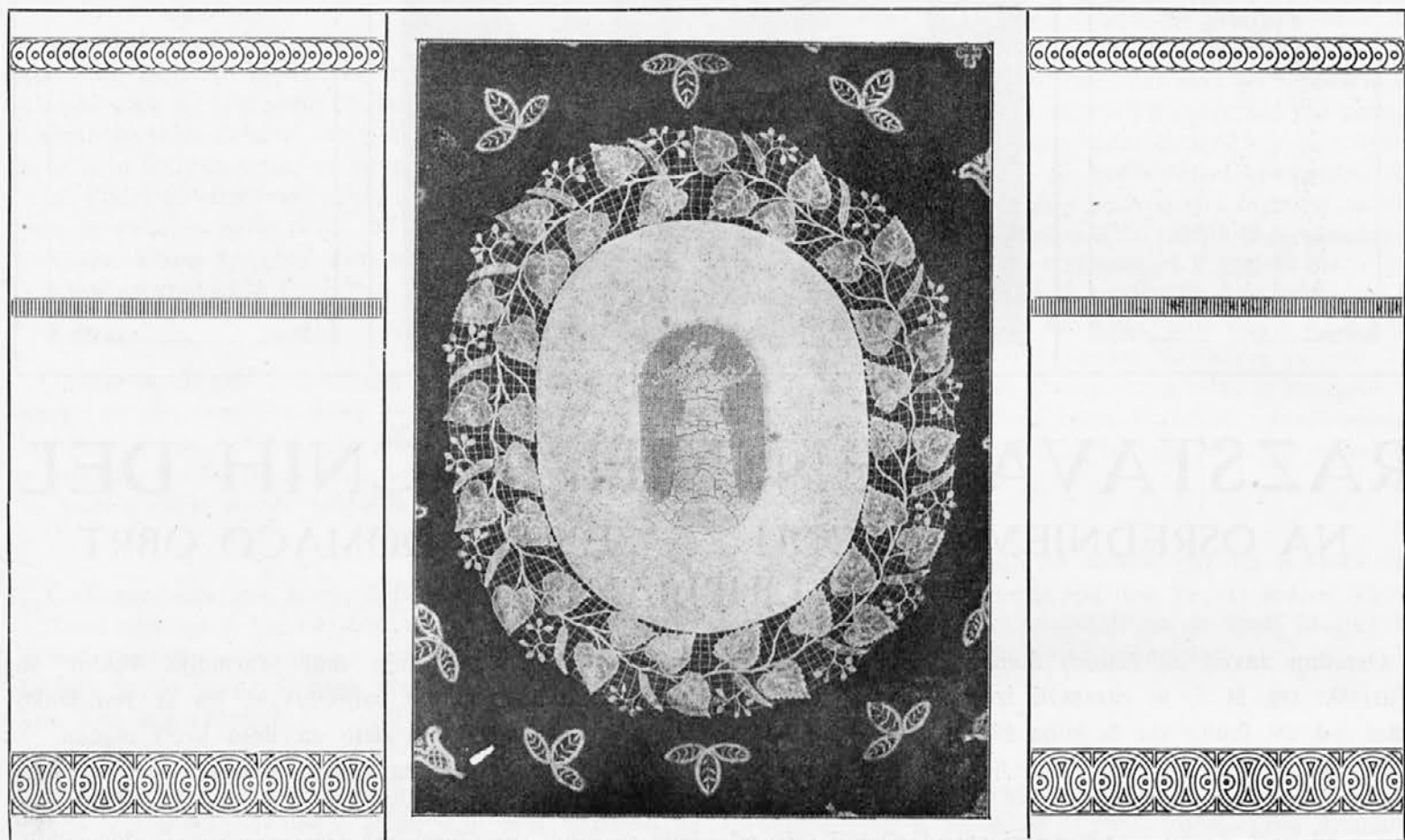
1. slika kaže državni grb kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev v filetni (mrežasti) tehniki, všit v platno in obdan z lavorjevim vencem, ki je klekkan. Okoli so kleklani motivi: triperesne deteljice.

2. slika ima mestni grb Ljubljane, čepečega zmaja na gradu, izdelan iz kosa platna v toledo- (luknjičasti) teh-

znanimi srčki. Nad mizo visi kleklani motiv «plesalka», dalje pregrinjač s košaro sadja in vencema za jedilno sobo in motiv plesalke v filetni tehniki.

7. slika zaljša Svetogorska Mati božja ali, kakor pravijo Goričani, Mati božja begunka, v toledo-tehniki v platnu.

8. slika nudi več predmetov: Z iglo šivanega ptiča, klekkan oval s plesalko, starogrško avletrido (piskačico) v filetni tehniki, podstavek iz batista in z okvirčkom iz šivanih čipk, dalje dva kleklana motiva: glavi, šivan motiv, klekkan motiv: košaro s sadjem, filetni motiv, šivan motiv, filetni podstavek: vrtnico, in filetni

niki, obdan z girlando iz lipovega listja in sadov. Okvir je klekkan, ravno tako motivi: trilisti okoli njega.

3. slika predočuje platnen prt v toledo-tehniki z rožami in kostanjevim listjem.

4. slika kaže namizni prt v madeira-vezenju s klekkanim okvirom.

5. slika prinaša več predmetov: V sredi je komponiran prt iz kleklanih toledo-motivov in s klekkanim okvirom; potem sta tu kleklana roglja s sfingo (zgoraj) in s palmeto (spodaj), nadalje dva kerubima v šivani tehniki in več majhnih motivov, kleklanih in v filetni tehniki.

6. slika prinaša vezenine po narodnih motivih, čipkarske, filetni in všite izdelke. Na mizi, pokriti z všitimi miljeji z inkrustacijami iz čipk (rožice), so na stojalih jako elegantna damska bluza iz etamina v belokranjski tehniki raličanja in dve nežni otroški oblečici, ena ovezena s preprostim geometričnim okraskom, druga z

motiv: cimbalista iz starega veka. Vsi motivi so uporabni za zavese, prte, prtiče, pregrinjala itd.

9. slika kaže biserna dela v bujnih harmoničnih barvah.

Vsi izdelki so različno izdelani: kvačkani, tkani in šivani.

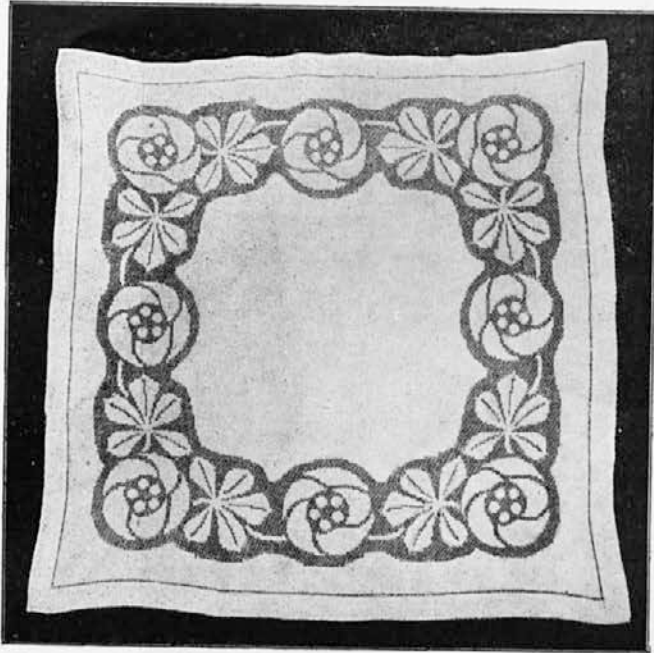
10. slika predstavlja klekkan motiv, košaro s cvetjem.

Razstavo je posetil tudi predsednik deželne vlade gosp. dr. Vilko Baltič z gospo soprogo, katera se je izredno zanimala za razstavljenе predmete in si jih več tudi nabavila.

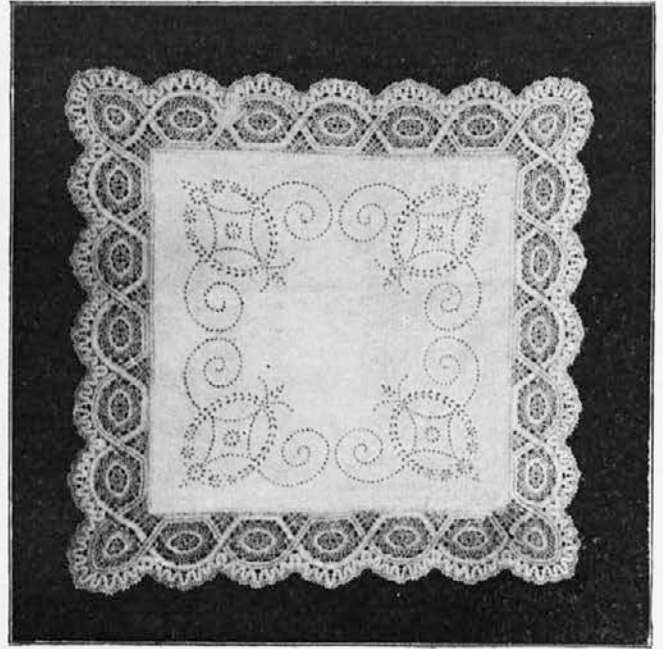
Na Osrednjem zavodu za žensko domačo obrt v Ljubljani se bo vršilo vpisovanje učenk v času, kakor na drugih šolah in bo razglašeno po časnikih.

Naše ženstvo naj nikar ne zamudi te lepe prilike, naučiti se ročnih del, ki so za izdelovalko vselej duševen užitek, obenem pa lahko tudi vir dohodkov.

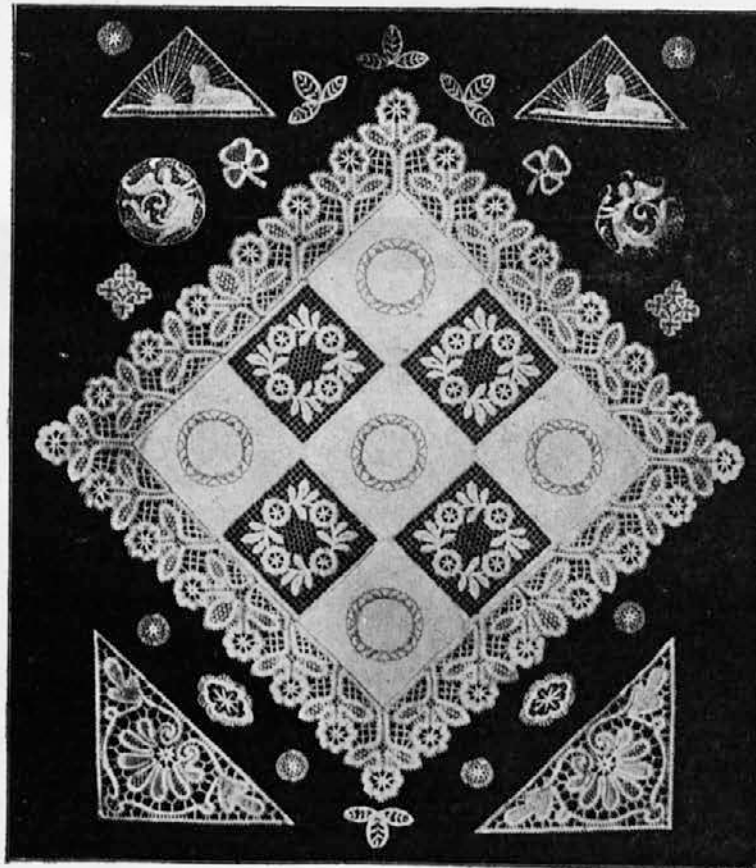
K RAZSTAVI ŽENSKIH ROČNIH DEL

3. slika

4. slika

5. slika

K RAZSTAVI ŽENSKIH ROČNIH DEL

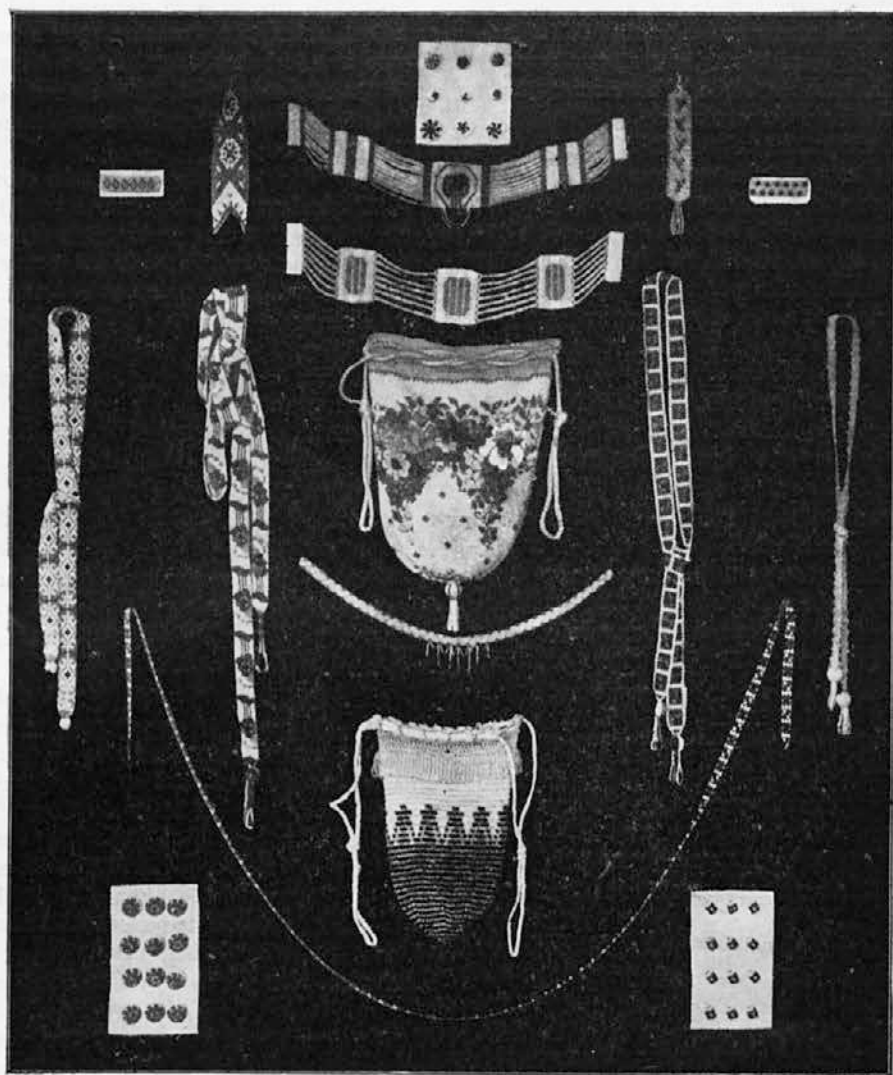
6. slika

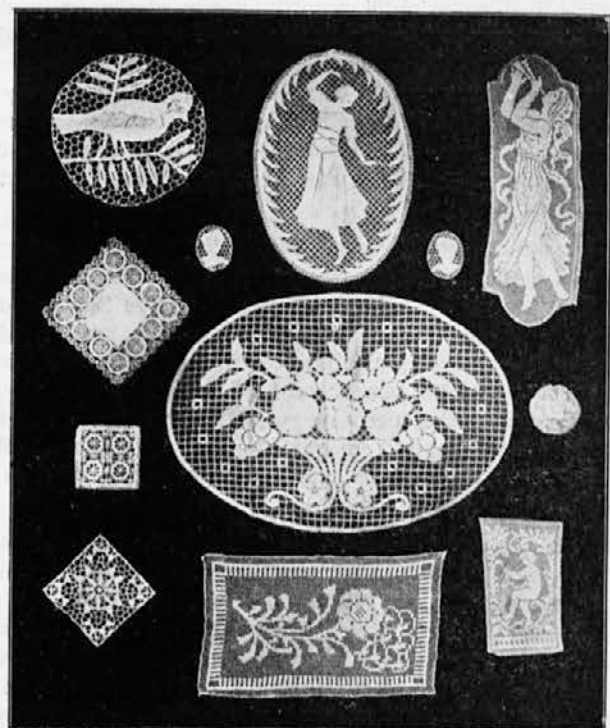
7. slika

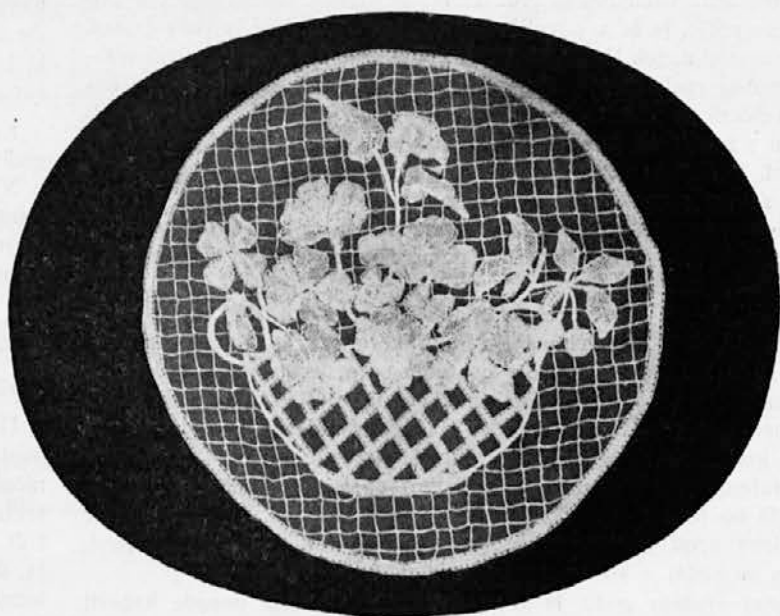
K RAZSTAVI ŽENSKIH ROČNIH DEL

9. slika

8. slika

10. slika

FUTURISTOVSKI KONCERT IN ŠE KAJ

O slovstvenem futurizmu so pisali pred leti že vsi naši leposlovni listi, vsak izobraženec je že slišal ime njegovega početnika F. T. Marinettija. Njegova močna osebnost je vplivala na krog njegovih umetniških prijateljev v vseh strokah, tako da se je v kratkem pojavila slična struja v slikarstvu, naposled pa še v glasbi.

Kdor pozna Italijo, pravi, da futuristični pokret vkljub svojim čudnim izrastkom odgovarja globoki istini. Mlada moderna Italija se zdi podobna siroti, ki se je zatekla na sjašno groblje, v katerem spe prošli vekovi, dandanes last vsega sveta. Sodobno življenje s svojimi cestami, ulicami, železnimi tiri se zadeva povsod po Italiji na čestite izkopine ali nedotakljive razvaline, katerim se mora izogibati. Celo zasebniki se nahajajo v položaju muzejskih čuvajev v velikolepnih dvorcih, ki so njihovi, a ne da bi smeli premakniti ali pa prodati en sam predmet iz njih.

Od te pritažene jeze proti preteklosti, od tega gluhega srda pa do futurističnih vtroglosti je bil zgolj en korak: Marinetti ga je napravil z ognjevitim zanosom, kakršnega je zmožen južni temperament.

Zadnje še užitno delo njegovo, *Papežev enokrov*, kar mrgoli duhovitih obratov, klenih krilatlic bodočnjaškega kova, n. pr. *La paix pourrit, la guerre guérit* (v miru umiraš, v boju moči nabiraš), ali: Je ne respecte rien, ni les ruines de la pierre, ni les ruines de la chair (ničesar ne spoštujem, ne lesenih, ne mesenih razvalin). Da ne govorim o nadaljnjih zaletelostih papeževega monoplana, se omejim raje na muzikalno avdicijo v gledišču Champs Elysées, ki se je vršila sredi junija pod Marinettijevo egido.

Skoro vsi sedeži zasedeni. V desni loži g. Dagilev, vodja ruskih baletov, obdan od drznih muzikov. Opaziti je voditelje *dadaistov*, pripravljenih na boj. Pojavi se impresario Marinetti pred zastorom: močno se je postaral zadnjih deset let, odkar ga nisem videl; ako sega čelo do las, potem ima ogromno čelo. Mnogo večji se mi zdi nego tedaj, ko mu je bilo 32 let. Povabi občinstvo, naj mirno poslušaja hreščake (*bruiteurs*) in šele po vsakem igranju izrazi svoje zadovoljstvo ali nezadovoljstvo.

Spretno razlaga, kako je prišlo nekaterim njegovim prijateljem in njemu na um, da bi muzikalizirali in organizirali šum, ropot. Hreščaki ne ustvarjajo zvokov, marveč trušč, in ubrani trušč naj bi pomagal preosnovati in pomladiti glasbo.

Rastoča važnost, katero pripisujemo timbru v godbi, obrača seveda našo pozornost na zapletene zvoke. Zaman bi trdili, da ni vredno spuščati se v slične raziskave, češ da sta muzika in hrušč predaleč vsaksebi... Danes vemo, da nam utegne biti včasih ropot najljubša godba med vsemi... «Izza Berliozja so se glasbeniki često zatekali k tajinstvenim izvirom ropotulj (*batterie*); ruska šola in nedavno tega francoska šola sta znatno razvili tehniko ropota ter odprli pot estetiki, katera se utegne zdeti sirova in barbarska, v resnici pa je skrajno rafinirana. Toda bodite brez skrbi: umetnost, ubirati ropot v prijetno sozvočje, je še v povojih. Vendar po vsej priliki je razvoj proti tej umetnosti nagel. Ne da bi bili dodali orkestru kdovekaj novih glasbil, smo že zasledili pet ali šest različnih načinov, kako odmeva boben. Tolčemo, božamo, ščegetamo les, napeto kožo in kovino s kladenci in s paličkami, katerih glavicica je prevlečena z lesom, usnjem ali gobami. V «*L'homme et son désir*» pospešuje D. Milhaud močno ta razvoj s tem, da hotoma daje prednost tolkalom pred ostalimi godali v orkestru. In da bo mera zvrhana, prihajajo sedaj futuristični ropotači, katere je g. Hébertot pogumno vzprejel v Théâtre des Champs-Elysées.»

Tako Eclairrov kritik Roland Manuel 20. rožnika 1921.

Kako je torej z novim orkestrom, kateremu je glavni izumitelj Luigi Russolo? Pred nami je v ospredju odra desetorica podedovanih instrumentov: gosli, harfa, pihala itd. Takoj za njimi stoje nalik strojnice nekateri novi izumi, nato pa na podkovski mizi nekaki zaboji, ki se končujejo z ogromnimi trobami. Najbolje se dajo primerjati fonografom ali silnim mlinom za kavo; doslej jih je 29, a v nekaj mesecih bo ta potujoča družba premogla 90 ropotal. Vsa ropotija je naperjena proti gledavcem in poslušavcem kot oblegovalni topovi. Goniijo se zadaj s kljuko, podobno lajni.

Komaj vrežejo godci in ropotci preludij, nas popade krčevit krohot, ki ga je vsakdo skušal potlačiti, saj Pariz ne sme biti nazadnjaški. Poslušali smo do konca skoro pobožno in spodobno. Toda podoknica je izzvala bučen odpor. Ko pa je neki «halabučnik» začel izpuščati vznemirljivo krulbo in cvilbo, se je začul v dvorani glas:

— Zakoljite ga!

To je bilo znamenje za neznanski vik in krik, pisk in žvižg. Nekdo se oglasi, primerjaje Russolov zbor s hrumom in šumom med občinstvom: Saj je polno orkestrom po dvorani!

Eni kličejo na pomoč Saint-Saënsa, drugi Masseneta.

Iz lože preti mladič nekomu na balkonu, tuleč: Ali gospod prizna, da je strahopetec?

Intermezso je sprožil krepko ploskanje in lajanje:

— Živela francoska umetnost! zavpije gledavec.

Po vsakem kosu se je kapelnik Russolo klanjal hrupnemu občinstvu. Med odmorom je Marinetti ponovno apeliral na pariško oliko, kajpada zastonj. Nato so «žagali» fantazijo za same hreščake, to se pravi brez orkestrove pomoči. Kakor da nekdo prebira kroglice, kakor da se brusijo plošče; škrtanje žage, struženje obliča se družijo z odmevom kladiva, z vreščanjem in hreščanjem zobozdravnikovega stroja.

— Dovolj! dovolj!

— Tiho, tepci!

— Komur ni prav, naj gre domov!

Nekateri hudomušneži so frenetično tleskali in klicali «bis, bis», ko se je odigral Fiordov *caprice*. — «Rajše smrt!» so vikali drugi.

Marinetti je bil uvodoma zabrenkal na domoljubno struno ter omenil, da je bil Russolo v vojni ranjen od granatnega drobca na glavi in da mu ga zdravniki še niso odstranili. To podrobnost so dovtipneži seveda pošteno izkoristili.

Končno je Marinetti prosil za vsaj relativen mir, da bodo strokovnjaki lahko spoznali glas vsakega novega glasbila posebe. In signor Russolo je poskušal instrumente, ki se zovejo: Bourdonneur, coasseur, croasseur, crépateur, éclateur, froufrouteur, glouglouteur, grondeur, hurlleur ali hululeur, sibilleur, strideur; po naše približno: brenčalo, regljalo, krakalo, prasketalo, pokalo, šumotalo, klokotalo ali grgralo, mrmralo, tulilo, sikalo, škripalo. To so le približna poimenovanja, skoro slednje «hreščalo» ima tri stopnje: nizko, srednjo, visoko, in dočim je impresario napovedoval imena, je občinstvo soustvarjalo psovke: petit dégueuleur, péteur itd.

Sodeč po teh naslovih, vsakdo slutiti učinke, ki pa so še grši, nego bi človek menil. Nekateri teh klaksonov mehko vzhduhujejo, drugi posnemajo lajno, vihario ko veter in dež, drdrajo, regljajo, renčijo po pasje, brusijo, fučkajo, psikajo, vijejo, tulijo, krulijo, mukajo — z vsemi temi glasovi se dajo primerjati, pa vendar ne prenatučno, tako da ti ostane nekam enoličen vtis po tej mačji godbi, tej «osladni simfoniji, ki se blaženo giblje v puccinizmu višje vrste.

Vsi pariški listi so priobčili poročila o tem glasbenem poskusu, hvaleč eni podjetnost italijanskih novotarjev, drugi obetajoč vsaj delen uspeh za bodočnost, večinoma pa z bolj ali manj rdečim posmehom in popolnim zanikanjem, češ «naši transalpinski sobojevniki nas pa le posekajo, kadar je treba ljudi za nos voditi. Kakšno ponižanje za naše samoljubje!» Mi pa končajmo z Marinettijevimi besedami, ki je zaključil prireditev: «To je vse. In tega je precej!... Boste že zapazili nekoč!»

Ker ni nič novega pod solncem, ima vsekakor tudi futuristovska godba svojega prednika. «La Presse» navaja o tem Bronchifov letopis iz XV. stoletja: «Ludovik XI. je prosil nekoč abéja de Baignea, duhovitega moža, ki se je hudo zanimal za napredek v glasbi, naj mu pripravi ubrano svinjsko harmonijo, češ, saj se mu ne bo obneslo. Duhovnik pa se ni začudil, temveč zahteval denarja, katerega so mu dali takoj, in naredil nekaj nečuvnega: zbral je veliko število prascev različne starosti, napravil iz njih živo godalo s tem, da jih je zbadal z ostmi ter da so krulili po redu in ubrano. Kralj in vsa družba so se pri tem jako zabavali.»

Dadaisti. Par dni za futuristi so napovedali v istem gledališču svoj nastop. Lepaki so bili na vse mogoče načine zverženi in izumetničeni. Dasi so zgolj izrastek futurizma, so vendar uganjali pri koncertu največjo zgago. Tzara, Soupault, Péret, Fraenkel, Eluard, Aragon i. dr. so čakali s par sto ljudmi pred zaprtim teatrom. Hajdi po redarja, da bo za pričo. Kajti vložili bodo tožbo zoper ravnatelja, ki je prelomil pogodbo. Hébertot jim je zaklenil vrata pred nosom, ker so pri futurističnem koncertu metali z galerije letake občinstvu na glavo.

Ta hip opazimo dete, ki je cijazilo za seboj igračo, klepetavo in poskočno papigo: — Dada!... so vzkliknili nekateri čakavci ujedljivo, ker niso mogli na razstavo in na predavanje... Saj to je pravi pravcati izraz dadaizma!

A. Debeljak (Pariz).

M. G=a:

KOŠNJA

Zapele so kose
iz tankega jekla
čez plan.
In padale rose
so z vencev drhtečih
v ravan.

Ne bodo več žarki
krog pestrih cvetlic
plesali — iskali
jih bodo zaman.

Glasneje so kose zapele
in rože temneje zardele.
„Kaj moramo res mlade
umreti,
ko lepa tako je na sveti
mladost!“

In krog vse zdihuje in joče
ker mora iz kože cvetoče
seliti se gost.

Cebelica je priletela:
„Kje našla bom kruha in
dela.
Moj med!“

Polonica v daljo vsa tiha
sopiha in žalostna vzdíha:
„Moj svet“.

Metuljček preplašen ves
bega
„Oh prosim, obvarite zlega
moj domek cvetoč!“

In žužki zapuščajo cvetje;
„Kdo dal nam bo varno
zavetje
pod noč?“

Zamah za zamahom brez
truda
in skoraj že gola bo
gruda —
čez in čez . . .

Po bilki polž leze počasi
„Ej slabí so, žalostni časi
zares . . .“

Ni napačno baš na tem
sveti
svoj krov, svojo hišo imeti
jaz hišni posestnik sem,
vi le gostači,
usoda nikoli se ne pre-
drugači,
kaj briga me tuje gorje:
Kosite, kosite, možje . . .“

DOMAČE IGRAČE

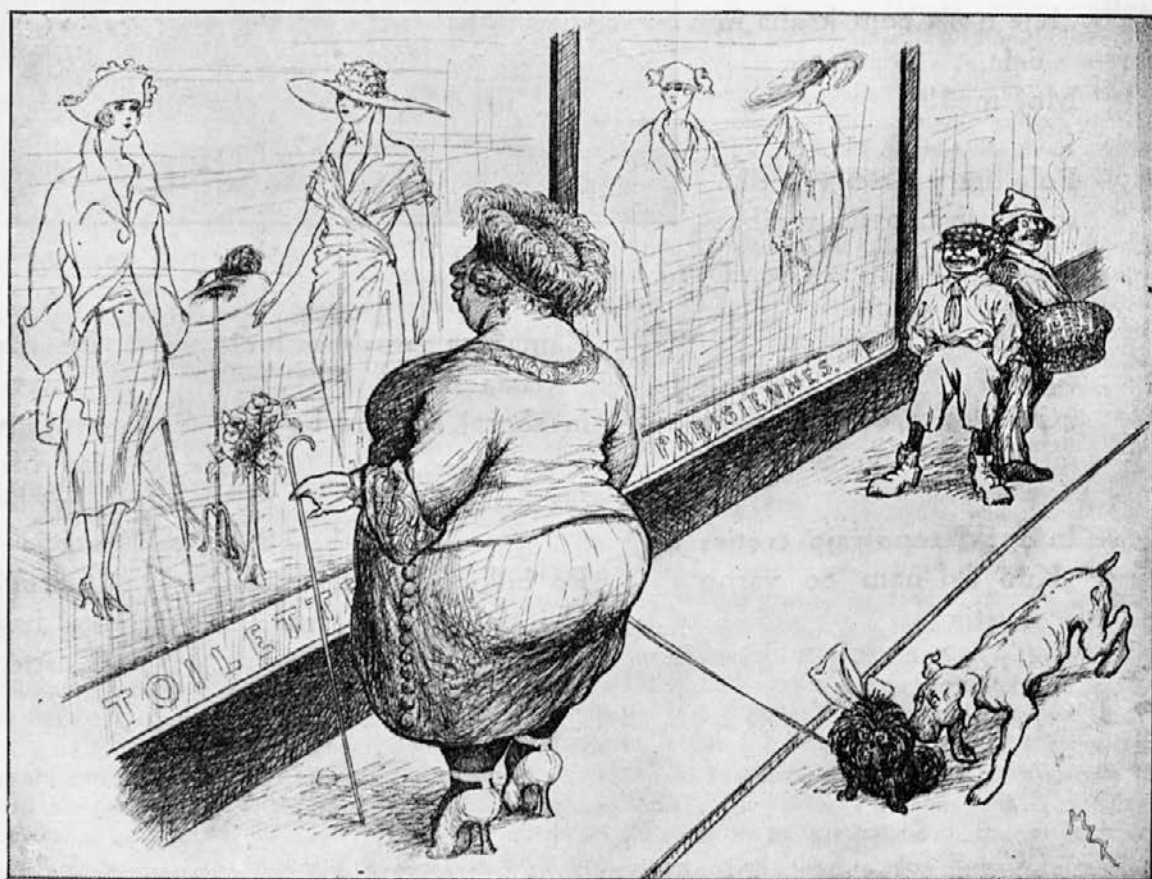
Pretekli mesec so se pojavile v mali izložbi v Wolfovi ulici nenavadne igrače, ki so takoj vzbudile zanimanje ne le otrok ampak tudi odraslih ljudi. Postajali so pred izložbo in našim mladim dečkom so žarele oči od radosti, ko so gledali nove konje, leve, medvede, Sokole na konjih, pajace, možice in razne znane junake, ki so stali zdaj v novi obliki pred njihovimi presenečenimi očmi. Domače igrače. Končno! Koliko našega denarja je šlo doslej v tuje, posebno nemške dežele — za igrače. Saj je igrača za otroka bolj potrebna kakor obleka. Ob nji se otrok razveseli in pozabi na vse. Tu ni razlike med revnimi in bogatimi. «Igrača je otrokov otrok» piše znani strokovnjak dr. Vesely v poročilu o otroškem oddelku na praškem veletrgu. Res je, da so gosposki otroci v tem oziru srečnejši, ker dobe več igrač, nego revni, a pogosto so tudi nesrečnejši, ker so z igračami prenasičeni in jim nič več ne ugaja. Prvi pogoj, da je otrok pri igračah srečen, je v tem, da otrok igračo obvlada. Previsoke in preumetne igrače, ki jih otrok s svojim umom ne doseže, so otroku kmalu zoperne. Zato ne gre za posebno notranjo dovršenost, ampak za pravi zunanji izraz. N. pr. kmetijski deček, ki je našel v grmovju korenino, ki ima štiri rogove, tako da mu v njegovi domišljiji predstavlja konja, ima nad tem svojim naravnim «konjičkom» mnogo več veselja, kakor mestni otrok z aeroplanom, ki mehanično drdra in presega otrokovo znanje o teh stvareh. Kajti igračo mora oživiti otrok sam: on ji vljuje življenja, on ji prida vse, kar je treba: kmetijska mati povije nekaj krp, vsije par rok, glavico zviže iz bele tkanine in «punčka iz cunj» je narejena: gosposka hčerka dobi od mame lepo kupljeno punčko, ki zapira oči, kadar jo položi spat. Ali mislite, da je pri obeh deklicah kaka razlika, vkljub temu, da sta obe igrački na zunaj tako različni? Nič. Obe deklici ljubita svoji punčki, pestujeta ji in pogovarjata se z njima, nazadnje ji položita spat in ponoči sanjata o njima. Domišljija ustvarja življenje igrač: umetno narejene, gibljive igrače seveda omogočujejo večjo domišljijo, a težko je reči, da tudi za stalno bolj očarujejo: zdi se, da

otrok tembolj ljubi igračo, čim priprostejša je in čim več dela ima z njo.

Imeli smo tudi pri nas na kmetih razne domače igrače, ki so jih izdelovali dedi za svoje vnuke. Nekaka domača obrt pa se ni razvila, zato smo bili navezani na tuje izdelke. Ni dvoma da je šlo za igrače precej denarja iz dežele. Čehi so se v tem oziru že davno osamosvojili, ne le, da so si ustvarili svoje tvornice igrač, ampak so si hoteli ustvariti tudi svoje domače igrače, v svojem slogu. Že več kot pred 10 leti se je s to mislilo pečal «Artel», in sedaj izdajajo svoj list «Drobne umen» (Drobna umetnost), kjer se razpravlja o teh vprašanjih. Danjšnja doba je v tem oziru posebne važnosti; ker smo se politično osamosvojili, hočemo tudi mladini dati nekaj našega. Sicer je igrača vedno internacionalna stvar, ker je namenjena otrokom vseh narodov, vendar je prav, če narod tudi na tem polju pokaže nekaj svojega, vsaj v zunanjih oblikah in v ornamentiki. Naravno je, da je konj konju enak, a jugoslovanski «konj» je lahko precej različen od nemškega, punčke so po vsem svetu enake, a naše punčke imajo lahko tudi kaj našega.

«Progres» je torej začel z izdelovanjem domačih igrač. Povabil je na sodelovanje naše domače umetnike, ki naj bi napravili načrte za posamezne igrače. Sicer je prišlo do nekega nesporazumljenja, a to nas ne zanima. Misel je dobra in želimo, da bi se podjetje lepo razvijalo. Nekateri izdelki se nam zde prav posrečeni in želimo, da bi v naši jugoslovanski hiši med našo deco bila doma predvsem naša domača igrača. Tvrdba pa naj bi skušala podati našim otrokom res dobrih lepih stvari, ki naj bi otroke zabavale in vzgajale. Dandanes so tudi igrače draga stvar. Zato si bodo po kmetih pomagali s svojimi izdelki. S primerno ceno se bo dalo tudi tu doseči uspehov, da se bodo lepe, preproste domače igrače razširile tudi po deželi. Našim materam priporočamo, da dajo svojim otrokom po možnosti te naše izdelke: sčasoma bomo tudi na tem polju kaj lepega ustvarili.

Gospa Verižnikarjeva je trikrat prebrala naš članek o estetiki ženske mode. Zdi se ji pa, da izgledajo toalete v izložbah vedno čisto drugače, nego na živem telesu. Zato je sklenila povabiti arhitekta Rada Kregarja na dobro večerjo in ga naprositi, naj jo estetično obleče.

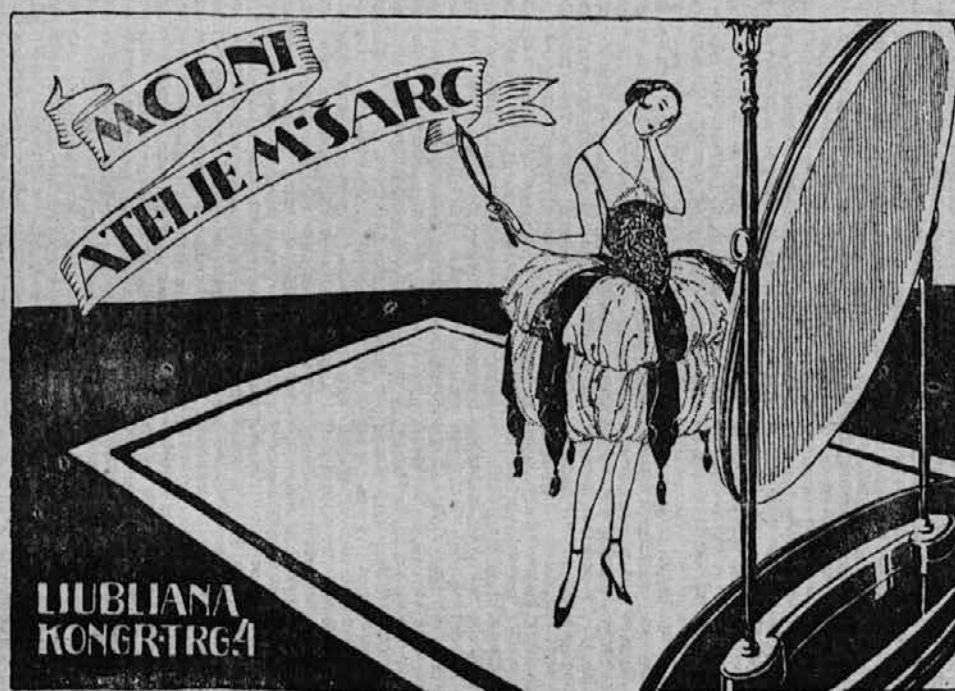

Specialna trgovina ur, juvel, zlatnine, srebrnine in raznega nakita

R. BIZJAK, MARIBOR, Gosposka ulica št. 16

..... Jedilno orodje ..... Optični predmeti .....

JADRANSKA BANKA

SPREJEMA VLOGE NA
HRANILNE KNJIŽICE,
ZIRO IN DRUGE VLOGE

POD NAJUGODNEJSIMI POGOJI TER PREVZEMA VSE BANČNE POSLE

BEOGRAD, CELJE, DUBROVNIK, KOTOR,
KLANJ, LJUBLJANA, MARIBOR, METKOVIČ,
OPATIJA, SARAJEVO, SPLIT, ŠIBENIK,
ZADAR, ZAGREB, TRST, WIEN

BANKA IMA NAJBOLJŠE ZVEZE Z VSEMI VEČJIMI KRAJI V TU- IN V INOZEMSTVU

